

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

**Trh, stát a občan z pohledu změn v bezpečnostní politice a
transformace české společnosti a ekonomiky**

Michaela Drázská

**Bakalářská práce
2018**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Iméno a příjmení: **Michaela Drázká**
Osobní číslo: **E15030**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management ochrany podniku a společnosti**
Název tématu: **Trh, stát a občan z pohledu změn v bezpečnostní politice
a transformace české společnosti a ekonomiky**
Zadávající katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je zhodnocení průběhu transformace bezpečnostního systému ČR od roku 1990, a to z pohledu strategických dokumentů bezpečnostní politiky a s využitím konceptů, modelů a metod veřejné politiky a také statistických údajů Českého statistického úřadu. Pozornost je soustředěna na změnu postavení občanů a státu při přechodu od totality k demokracii.

Osnova:

- Rešerše literatury a ostatních informačních pramenů.
- Teoretický a analytický koncept pro zhodnocení transformace bezpečnostního systému po roce 1990 v ČR.
- Zhodnocení procesu transformace bezpečnostního systému.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BALABÁN, M., PERNICA, B. Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy. Praha: Karolinum, 2015. 310 s. ISBN 978-80-246-3150-9.

HUNTINGTON, S. P. The Soldier and the state: the theory and politics of civil-military relations. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 1985. 534 s. ISBN 0-674-81736-2.

POTÚČEK, M. Veřejná politika. Praha: C. H. Beck, 2016. 309 s. ISBN 978-80-7400-591-6.

TŮMA, M., JANOŠEC, J., PROCHÁZKA, J. Obranná politika Československé a České republiky (1989 - 2009). Praha: Ministerstvo obrany ČR - prezentační a informační centrum MO, 2009. ISBN 978-80-72-78-522-3.

TŮMA, M., JANOŠEC J., PROCHÁZKA, J. Překonávání důsledků studené války v některých oblastech obranné politiky Československé a České republiky. Brno: Univerzita obrany, 2006. 231 s. ISBN 978-80-7231-256-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.

Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání bakalářské práce: 1. září 2017

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2018

doc. Ing. Romana Procházková, Ph.D.

děkanka

L.S.

Ing. Zdeněk Maszlja, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2017

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval/a samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil/a, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29. 6. 2018

Michaela Drázká

PODĚKOVÁNÍ:

Ráda bych touto formou poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Bohuslavu Pernicovi, Ph.D., za vysoce odborné vedení, poskytnuté materiály a cenné rady a také svému manželovi Josefu Drázkému za podporu po dobu celého studia a zejména při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje tématu transformace bezpečnostního systému ČR po roce 1990. V práci je uvedeno, jak probíhal proces ekonomické, politické a bezpečnostní transformace. Pozornost je zaměřena na změnu postavení občana a státu při přechodu od totality k demokracii a jeho zhodnocení. K tomu je využit model Pestoffova trojúhelníku, který vysvětluje vztahy mezi státem, trhem a občanem během transformace. K zhodnocení transformace bezpečnostního systému je využita analýza strategických dokumentů a analýza programových prohlášení vlád ČR po roce 1990. Z analýzy programových prohlášení vlád vyplývá, že vlády do roku 2004 věnují více pozornosti vnější bezpečnosti a od roku 2004 je kladen větší důraz na oblast vnitřní bezpečnosti státu. Oblasti vnější bezpečnosti pak levicově orientované vlády věnují dvakrát více pozornosti než vlády pravicové. Analýza strategických dokumentů došla k závěru, že oblasti vnitřní bezpečnosti týkající se ochrany obyvatelstva byla pozornost věnována až od roku 2002 a v oblasti vnější bezpečnosti týkající se výstavby ozbrojených sil vzniklo nejvíce dokumentů v období vlády Petra Nečase (2010–2013). Z analýz ekonomické transformace pomocí indexu ekonomické svobody a změn ve strukturách vlastnictví vyplynulo, že došlo k snížení role státu v ekonomice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Bezpečnostní politika ČR, bezpečnostní systém ČR, strategické řízení, strategické dokumenty, občan, občanská společnost.

TITLE

Market, state and citizen in point of view of changes in security policy and the transformation of Czech society and economy

ANNOTATION

The topic of this bachelor thesis is dedicated to the transformation of the security system of the Czech Republic after 1990. Particularly, the process of economic, political and security transformation is described. The attention is focused on the change of the citizen's and state's status in the transition from the communism to democracy and its evaluation. For this, the model of Pestoff's triangle model, which explains the relationship among the state, market and citizen during the transformation, is used. To evaluate the transformation of the security system, the analysis of strategic documents and the analysis of the programme statements of governments of the Czech Republic after 1990. From the programme statements arises that up to 2004 governments focused on the external security, whereas since 2004 the focus has been on the internal security of the state. Moreover, the left-wing governments pay twice more attention to the external security than the right-wing ones. The analysis of the strategic documents showed that the topics of the internal security concerning the protection of inhabitants were in the centre of the focus up to 2002, while most of the documents regarding armed services were created in the period of Petr Nečas' governance (2010–2013). Analysis of economic transformation by using Economical Freedom Index and changes in ownership structure has shown, that role of state in economic has been decreased.

KEYWORDS

Security policy of Czech Republic, security system of Czech Republic, strategic management, strategic documents, citizen, civil society.

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 ANALYTICKÝ RÁMEC, VYMEZENÍ PROBLEMATIKY A VÝBĚR METOD.....	11
1.1 PROCES TRANSFORMACE PO ROCE 1990	11
1.2 STÁT, TRH A OBČANSKÁ SPOLEČNOST	16
1.3 STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ A STRATEGICKÉ DOKUMENTY BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY	22
1.4 POSTAVENÍ OBČANA V PROCESU TRANSFORMACE 1990–2017	26
2 ANALÝZA BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY PO ROCE 1990	29
2.1 VLÁDA A JEJÍ POSTOJE K BEZPEČNOSTNÍ POLITICE ČR.....	29
2.2 STRATEGICKÉ DOKUMENTY BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY	32
3 HODNOCENÍ POZICE OBČANA V EKONOMICE A OBRANNÉ POLITICE STÁTU	38
3.1 OBČAN A EKONOMIKA STÁTU	38
3.2 POSTAVENÍ OBČANA V BEZPEČNOSTNÍ POLITICE STÁTU	44
ZÁVĚR.....	49
POUŽITÁ LITERATURA.....	50

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Vztah státu, trhu a občanského sektoru jako regulátorů života společnosti	18
Obrázek 2: Počet slov o vnitřní a vnější bezpečnosti v programových prohlášení vlád 1992–2018.....	31
Obrázek 3: Podíl soukromých subjektů na tvorbě HDP v období 1995–2015.....	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typologie dokumentů strategického řízení	25
Tabulka 2: Přehled vlád v období 1992–2018.....	30
Tabulka 3: Přehled strategických dokumentů ochrany obyvatelstva ČR.....	33
Tabulka 4: Přehled strategických dokumentů výstavby ozbrojených sil ČR.....	35
Tabulka 5: Vývoj indexu ekonomické svobody	40
Tabulka 6: Počet soukromých podnikatelů, obchodních společností a státních podniků v období 1990–2017.....	41

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

AČR	Armáda České republiky
aj.	a jiné
apod.	a podobně
BRS	Bezpečnostní rada státu
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
KSČ	Komunistická strana Československa
MF	Ministerstvo financí ČR
MO	Ministerstvo obrany ČR
MV	Ministerstvo vnitra ČR
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
NATO	Severoatlantická aliance
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace Spojených národů
POKOS	Příprava občanů k obraně státu
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
tj.	to jest
tzv.	takzvaně

ÚVOD

Na proces transformace, tedy přechod od komunistického totalitního režimu k demokracii, je nahlíženo různě. Zabývá se jím jednak politologie, a to z hlediska teorie tranzice, ale také ekonomie, která zkoumá přechod od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice smíšené, či třeba sociologie z hlediska změny postavení rodiny. Proces transformace bezpečnostní politiky z pohledu změn v postavení občana bývá mnohdy přehlížen a pozornost bývá soustředěna spíše na změny v samotné struktuře bezpečnostního systému. Práce si proto klade za **cíl zhodnotit průběh procesu transformace bezpečnostní politiky ČR po roce 1990 z hlediska vývoje strategických dokumentů a zhodnotit transformaci s využitím modelů veřejné politiky z hlediska změny postavení občana.**

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se zabývá zhodnocením procesu transformace v rovině politické, ekonomické a bezpečnostní politiky. K vysvětlení změn v postavení státu, firem a občanského sektoru během transformace je použit model Pestoffova trojúhelníku. Při hodnocení procesu transformace je pozornost věnována občanu a změnám v jeho postavení. Dále je v této kapitole definováno strategické řízení, na které navazuje druhá kapitola práce, kde je provedena analýza strategických dokumentů vnitřní a vnější bezpečnostní politiky. Vedle analýzy strategických dokumentů je také provedena analýza programových prohlášení jednotlivých vlád, která zkoumá, kolik prostoru věnovaly vlády otázkám vnitřní a vnější bezpečnosti. Na tyto analýzy navazuje poslední kapitola, která hodnotí změnu postavení občana v ekonomice na základě indexu ekonomické svobody, změny struktury vlastnictví a podílu soukromých subjektů na HDP. Dále je zhodnoceno, jak se změnilo postavení občana v bezpečnostní politice státu, a to v oblasti možností zapojení občanů při zajišťování bezpečnosti státu.

1 ANALYTICKÝ RÁMEC, VYMEZENÍ PROBLEMATIKY A VÝBĚR

METOD

Máme-li dojít ke zhodnocení procesu transformace bezpečnostního systému ČR, je nutné vymezit jednotlivé milníky vývoje bezpečnostní politiky a definovat strategické řízení a strategické dokumenty bezpečnostní politiky. Abychom vysvětlili, jak proces transformace ovlivnil vztahy mezi občanem, státem a firmami, použijeme model Pestoffova trojúhelníku.

1.1 Proces transformace po roce 1990

Transformace, která probíhala v oblasti politické, ekonomické a bezpečnostní měla dopady na vztahy mezi občanem, státem a firmami. V politické oblasti došlo v rámci procesu transformace k úspěšné tranzici politického systému od komunistického totalitního režimu k demokracii. Tento komunistický režim v Československu bývá podle typologie Juana J. Linze a Alfreda Stepana označován jako rigidní „zamrzlý“ posttotalitní režim. (Linz, Stepan, 2006) Během tranzice československého politického systému byla odstraněna mocenská nadvláda a vedoucí úloha Komunistické strany Československé (KSČ) a v rámci procesu transformace započala postupná liberalizace a demokratizace společenského života a ekonomiky. V roce 1990 byl přijat zákon č. 424/1991 Sb., *o sdružování v politických stranách a v politických hnutích*, který definoval vznik a činnost politických stran a politických hnutí. Přijetí tohoto zákona znamenalo počátek vzniku stranického pluralitního systému odpovídající demokratickému principu. Rozkvět československého později českého stranického systému nastal až po rozpadu Občanského fóra, který umožnil vznik nových klasických politických stran jako například: ODS, KDU-ČSL a ČSSD aj. Právě ODS se podařilo vyhrát další volby v roce 1992 a mohla tak ovlivňovat další průběh transformace.

Na proces politické transformace mají političtí aktéři této doby různé názory. Skupina politiků spolu s Petrem Pithartem zastávala konzervativní přístup, naopak skupina okolo Václava Klause prosazovala liberální postoje. Petr Pithart (Pithart, 2006), bývalý předseda vlády ČR v letech 1990–1992, hodnotí počátek procesu transformace jako chaotický a jako stav, kdy se noví političtí hráči snažili o maximální soustředění, ale byly slepí vůči svému okolí a okolí našeho státu a přecenili situaci. To přineslo rozčarování a pocitu zmaru z celého procesu transformace, odrážející se především v pocitech české společnosti.

Naopak Václav Klaus (Klaus, 2000), předseda ODS v letech 1991–2002, hodnotí politickou transformaci jako zdařilý proces, ovšem upozorňuje na dvě zásadní nebezpečí politického prostředí. Zaprvé se jedná o rostoucí vliv komunistické strany a její zařazení vedle

stranických rodin jako např. socialismu, liberalismu či konzervatismu. Jako by současná společnost již zapomínala na dobu vlády komunismu a na to jakých zločinů se tento režim dopouštěl na občanech a jak zaostávala ekonomika státu. Druhým nebezpečím je podle Klause chybějící ideologie některých nově vzniklých stran, které jsou více postaveny na populismu než na standardních hodnotách a chybí jim hodnotový a sociálně filozofický základ.

Ekonomická transformace znamenala ústup od centrálně plánovaného ekonomického systému určeným politickými názory a idejemi komunismu k ekonomice smíšené. Tuto transformaci započali reformy, které provedla vláda ODS v čele s Václavem Klausem. Reformy přinesli řadu změn v ekonomice (např. liberalizaci cen a zahraničního obchodu, privatizaci bank a ostatních státních podniků, pomalé bankroty, subvence) a bylo k nim přistupováno s euforií z nového systému a otevření nových možností, ale byla také spojena se střety v názorech mezi politickými zástupci (zastánci liberalismu v čele s Václavem Klausem) a odbornou veřejností například z řad Akademie věd (zastánci institucionalismu). Představitelé liberalismu zastávali názor, že společnost dokáže sama vytvořit takové podněty, které pomohou vyvolat tržní chování. K tomu mělo vést opatření v podobě liberalizace trhu a privatizace státních podniků. Naopak zastánci institucionalismu požadovali vytvoření systému tržních institucí. Zvítězil liberální přístup především z důvodu menší časové náročnosti. Podle představitelů liberálního přístupu Václava Klause (Klaus, 2000) proces transformace české ekonomiky stále nebyl ukončen a pokračuje kontinuálně dál. Jeho tempo je určováno různými zájmovými uskupeními (např. odbory, profesními komorami a asociacemi), které svými požadavky na trh, spotřebitele i politiku zohledňují pouze vlastní zisky a jejich maximalizaci.

Podobný názor na ekonomickou transformaci má i bývalý guvernér České národní banky (ČNB) Miroslav Singer (Singer, 2007), který hodnotí ekonomickou transformaci pozitivně zejména v následujících bodech: stabilizace ekonomiky v roce 1991, měnová odluka po rozdělení ČSFR, rychlý transfer aktiv ze státního do soukromého vlastnictví v rámci privatizací a otevřenost ekonomiky od počátku transformace. Na druhou stranu kritizuje pomalou privatizaci velkých bank, pozdní identifikaci rizik, které vedla k přehřátí ekonomiky, špatný počáteční legislativní rámec, špatnou regulaci kapitálového trhu, vysoké deficity státních rozpočtů, odkládání reformy penzijního systému, špatně řešené financování zdravotnictví a školství.

Změna ekonomického modelu měla státu a občanům přinést dostatečné uspokojení jejich potřeb, které v centrálně řízeném systému chybělo. Aby došlo ke změně systému, bylo zapotřebí odstranit vedoucí postavení KSČ z ekonomiky, uvedenou v ústavním zákonu č.

100/1960 Sb., *Ústava Československé socialistické republiky*, přijmout novou legislativu a provést změny ve strukturách vlastnictví od státního k soukromému. V roce 1990 byl proto vydán dokument Strategie ekonomické transformace a na začátku roku 1991 proběhla liberalizace cen a zahraničního obchodu. Tyto dvě události, označované jako „šoková terapie“, využili revolučních nálad ve společnosti a pomohly k rychlému růstu trhu. Umožnily tak jeho další rozvoj.

V roce 1993 po roztrhnutí Československé federativní republiky (ČSFR) bylo nutné rozdělit doposud společnou československou měnu (měnová odluka). Vznikly tak dvě národní centrální banky pro každý stát samostatně. V lednu 1993 proběhla daňová reforma, kdy byly zavedeny nepřímé daně a inflace klesla na 20 %. V následujících letech po rozdělení 1994 až 1995 byla v České republice spuštěna velká privatizace a postupně docházelo k obnovení hospodářského růstu, kdy se inflace ustálila kolem 9 % a nezaměstnanost se pohybovala kolem 3 %. V říjnu 1995 vstoupila ČR jako první postkomunistická země do mezinárodní Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Poté ovšem nastalo nepříznivé období české ekonomiky, protože v důsledku rychle rostoucí poptávky, mezd, investic, úvěrů, vysokému přílivu kapitálu a nepružné strany nabídky, došlo k přehřátí ekonomiky a HDP se v letech 1997 až 1998 dostalo do záporných čísel. Tato ekonomická krize si vyžádala učinit změny zejména v bankovním sektoru, kde došlo k jeho restrukturalizaci. (Singer, 2007)

Transformace, která proběhla v oblasti bezpečnostní a obranné politiky státu, začala v roce 1990. Do této doby byla oblast obrany státu postavena podle vzoru Svazu sovětských republik (SSSR) a spadala pod kontrolu KSČ. S pádem komunistického režimu bylo nutné převzít od KSČ jednostranné řízení a změnit ho v civilní (politické) řízení a demokratickou kontrolu ozbrojených sil. Nová politická uskupení se snažila dosáhnout optimální úrovně mezi civilním řízením a velením. K dosažení tohoto cíle bylo zapotřebí, aby došlo k zapojení i širší občanské společnosti do obranné a bezpečnostní politiky státu. Ta v období totalitního režimu neměla jakoukoli možnost tyto oblasti politiky ovlivňovat (Tůma, Janošec, Procházka, 2006).

Podle Samuela P. Huntingtona (Huntington, 1985) má být v demokratické společnosti minimální podíl vojáků na moci, aby nedocházelo k narušování vztahů mezi společností a armádou, která zajišťuje obranu státu. Armáda by měla odrážet svým chováním společnost, kterou chrání, a nemělo by dojít k jejímu odcizení se od občanů. Při procesu přebírání civilního řízení a demokratické kontroly nad ozbrojenými silami, panoval ve společnosti strach, jaké stanovisko ke změně režimu zaujme armáda. Ta se postavila na stranu demokratizace. Procesu přebírání civilního řízení nad ozbrojenými silami však chyběl koncepční přístup. Zpočátku byl chaotický a ovlivňovaný zejména emocemi. Došlo sice ke

změně organizační struktury složek a odstranění vklíněného stranického aparátu, bylo ovšem zapotřebí, aby vznikly nové instituce a orgány, které budou tento proces řídit a kontrolovat. (Tůma, Janošec, Procházka, 2009) Aby se rozvíjely schopnosti ozbrojených sil státu, bylo nutné, aby političtí zástupci jasně vymezili politicko-vojenské ambice a definovali jasné zdroje potřebné pro tento rozvoj, protože obrannou politiku ČR vytváří vláda jako hlavní představitel výkonné moci.

Podle autorů Pernici a Balvína (Pernica, Balvín, 2010) v současné době chybí komplexní přístup k problematice řízení obranné politiky státu. Postavy na významných pozicích bezpečnostní politiky nesou buď politickou (vláda, ministr obrany, federální shromáždění, zákonodárci, prezident) anebo profesní odpovědnost (ozbrojené síly, MO, náčelník Generálního štábu). Tyto dvě odpovědnosti jsou oddělené. Proces transformace české obranné politiky je podle těchto autorů dlouhodobě ovlivňován dvěma problémy, kterými jsou: malá stabilita politického řízení a špatně zvolené koncepty při řízení této oblasti. Nestabilita vládnutí je způsobená častým střídáním hlavních aktérů procesu realizace bezpečnostní politiky a s tím spojené slabé postavení ministra obrany. Zvolené koncepty řízení se zase zaměřují spíše na krátkodobé cíle oproti dlouhodobým cílům, které by pomohly k rozvoji ozbrojených sil. Karaffa (Karaffa, 2016) zastává názor, že současná bezpečnostní a obranná politika je ovlivňována tzv. resortismem. Tento systém sice dává každému prvku bezpečnostní politiky jeho přesné umístění a kompetence, ovšem může zde dojít k opomenutí určitých aspektů v důsledku nedostatku času nebo vůle jednotlivých úřednických aparátů.

Stát, který nese odpovědnost za zajištění bezpečnosti svých občanů, deklaruje svá stanoviska skrze strategické dokumenty, kterým se více věnuje druhá kapitola práce. Strategické dokumenty upravují buď vnitřní anebo vnější bezpečnost státu. Jsou sestavovány jak politickou reprezentací, tak zástupci byrokratického aparátu. Tvorbou strategických dokumentů se dlouhodobě potýká s chybějící koncepcí, což brzdí vývoj obranné politiky a je kritizováno nejen odborníky (např. Rašek s Krulíkem či Havelka s Procházkou), ale problému si všímá také Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ).

NKÚ upozorňuje na chybějící koncepci ministerstva obrany (MO) při vytváření strategických dokumentů, které by měly definovat oblast výstavby a rozvoje AČR. Tyto dokumenty by měly zejména vymezit cílový stav, potřeby materiálního zabezpečení AČR a finanční a časové požadavky pro naplnění těchto cílů. Dochází tak ke zpoždění při tvorbě těchto dokumentů. Podle tiskové zprávy, kterou vydalo NKÚ na konci roku 2016 (NKÚ, 2016), byl rozvoj armády v letech 2011 až 2015 negativně ovlivňován chybějící koncepcí MO. V důsledku toho docházelo ke zbytečným průtahům při nákupech a celkově byl rozpočet

na obranu podhodnocován. Tento úřad prověřil několik smluv z těchto let a cílem jeho kontroly bylo prověření poskytování, čerpání a použití financí, které byly vyčleněny na nákup techniky pro Armádu ČR. Předmětem kontroly NKÚ bylo pět programů čerpání peněz ze státního rozpočtu včetně výdajů určených na reprodukci majetku AČR.

Závěr NKÚ (Zpráva NKÚ, 2016) není pro MO příznivý. Tento úřad konstatoval, že v daném období se ministerstvu dostatečně nepodařilo zajistit základní podmínky pro fungování a budování systému obrany státu. Dalším závěrem NKÚ je, že se MO nepodařilo dokončit proces transformace a reorganizace MO a AČR ani zajistit optimální výši a strukturu rozpočtu MO. Úřad zjistil chyby především v koncepčních, plánovacích, rozpočtových a akvizičních procesech. Ačkoliv došlo ke zlepšení akceschopnosti AČR, zpožděje se budování výše uvedených schopností AČR. Úřad v závěru zprávy doporučuje, aby se vytvořila dlouhodobá kontinuita při sestavování koncepcí rozvoje ozbrojených sil a aby se oblasti obrany státu věnovaly dlouhodobě stabilní výdaje. NKÚ také doporučuje, aby byla naplněna všechna opatření, která byla přijata v Bílé knize o obraně z roku 2011 a byl vytvořen nový dlouholetý rámeček rozpočtu resortu.

Stát jako hlavní tvůrce bezpečnostní a obranné politiky prošel od roku 1990 vývojem, který můžeme zachytit pomocí několika významných milníků. Těmi jsou:

- 1990 – změna režimu od totalitního k demokracii,
- 1993 – rozdělení ČSSFR a vznik samostatné ČR,
- 1999 – vstup ČR do Severoatlantické aliance (NATO),
- 2005 – profesionalizace Armády ČR (AČR),
- 2017 – současnost.

Počátek transformace v roce 1990 se nesl ve znamení velkých změn v politickém uspořádání státu a v zahájení transformace české ekonomiky a bezpečnostního systému. Oba tyto procesy transformace těžily z euforie všech nad nově vzniklým režimem a rozvolněním vazeb občanů se státem. Transformace v tomto období probíhaly překotně, a ne všechna rozhodnutí politických představitelů (např. Václava Klause) je možné hodnotit pozitivně, což s odstupem času sami přiznávají.

Rozdělení ČSFR v roce 1993 bylo politickým rozhodnutím vrcholových představitelů Československa – předsedy české vlády Václava Klause a předsedy slovenské vlády Vladimíra Mečiara a nezakládalo se na většinové podpoře obyvatel. Problematice řízení rozhodovacích procesů bylo v této době věnováno málo pozornosti, protože nové politické zřízení země se více než na bezpečnostní politiku soustředilo na obnovu ekonomické situace

země. Řízení rozhodovacích procesů bylo místo na odbornících ponecháváno spíše na vojácích. Chyběly moderní metody strategického řízení, které byly uplatňovány v civilních komerčních organizacích. (Krulík, Rašek, 2015).

Procesy změn v bezpečnostní politice ovlivnil vstup ČR do NATO (12. 3. 1999), kdy v rámci procesu příprav na vstup do této organizace vznikl důležitý legislativní dokument – ústavní zákon č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti ČR*. Ten definuje povinnosti státu a říká že: „*Zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochrana jejích demokratických základů a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je základní povinností státu.*“ (Česká republika Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti ČR*, 1998) Paradoxem ovšem je, že takto důležitý a významný dokument bezpečnostní politiky státu nevznikl dříve už po rozdělení federace, ale až v roce 1998. To odpovídá slabému politickému vedení a nízké pozornosti politické reprezentace problematice obranné a bezpečnostní politiky.

Proces transformace ozbrojených sil na cestě k profesionalizované armádě ovlivnilo přijetí vojenské doktríny (1991). Ta definovala, že stát nebojuje proti žádnému vnějšimu nepříteli a může zahájit proces profesionalizace armády. Transformace byla vládou schválena v roce 2004, kdy byla zrušena základní vojenská služba a AČR se k 1. 1. 2005 stala plně profesionální armádou. Podle Václava Pavlíčka (Pavlíček, 2004) se jedná o zásah do vztahu mezi státem a občanem státu. Pokud stát směřuje své aktivity pouze k části vztahu s občanem, může to narušovat vztahy s občanem a snižovat úroveň demokracie. Stát, který se dobrovolně vzdává nástrojů své obrany, spěje k zániku, protože nikdo jiný, než jeho občané ho neochrání. Občané by měli být vychováváni k plnění své základní občanské povinnosti, kterou je obrana státu.

1.2 Stát, trh a občanská společnost

Podle Potůčka (Potůček, 2016a) je proces vládnutí podmíněn přítomností regulátorů, které určují podmínky života občanů a firem. Těmito regulátory jsou stát, trh a občanská společnost. Vztahy mezi jednotlivými regulátory jsou ovlivňovány třemi kritérii:

- veřejný sektor versus soukromý sektor,
- neziskový sektor versus ziskový sektor,
- formální sektor versus neformální sektor.

Politické ideologie odráží názory, jak by se dál měla společnost vyvíjet. Jednotlivé ideologie se od sebe odlišují svojí soustavou hodnotových cílů a záměrů. Tyto hodnotové rámce tvoří pojítka nejen pro občanskou společnost, ale pomáhají ukotvení veřejné politiky a

veřejného zájmu. (Potůček, 2016a) Podle poměru mezi sektory a jejich změn se mění i systémy vládnutí formou různých politických ideologií (komunismus, neoliberalismus a anarchismus).

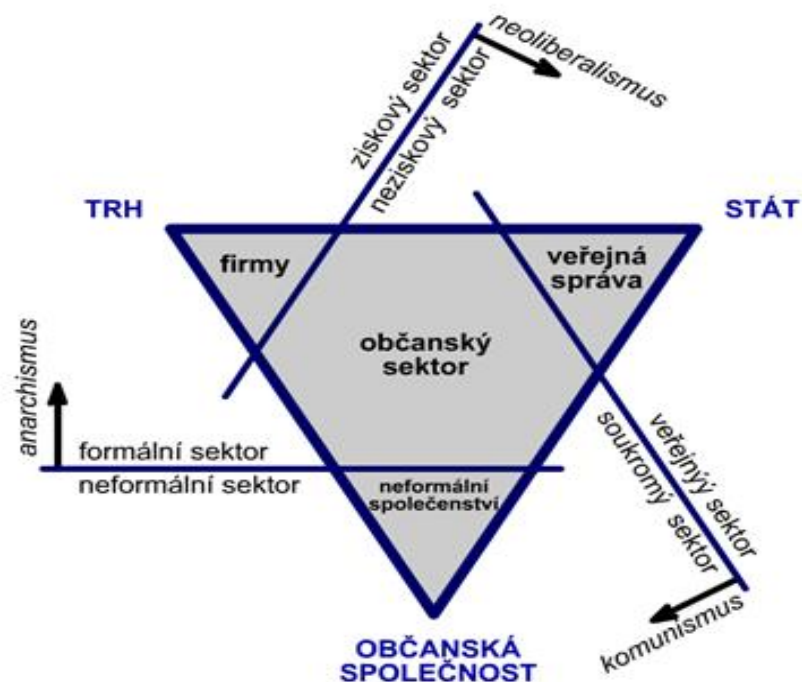
Politologové Dočekalová a spol. ve své publikaci Úvod do studia politologie definují komunismus jako ideologii, která hlásá zásadu společného vlastnictví. V marxistickém pojetí si klade za hlavní cíl dosáhnout beztřídní společnosti, která vlastní všechny výrobní prostředky. Tato ideologie se netýká pouze problematiky rozdělování bohatství, ale také se věnuje způsobu života, který je charakterizován spoluprací a vzájemnou solidaritou. (Dočekalová, Švec, Daneš, 2010)

Anarchismus je charakteristický tím, že staví společnost do výsadního postavení. Právě tato společnost má odstranit politickou moc a ekonomické uspořádání. Základy společnosti jsou zakotveny v silných, zodpovědných jedincích, kteří jsou svobodní, emancipovaní a různorodí a jsou skeptičtí vůči autoritám. (Tomek, Slačálek, 2006)

Neoliberalismus navazuje na klasický liberalismus. Tento směr zastává názor, že stát má regulovat zajišťovat podmínky pro fungování tržního mechanismu (např. formou centrálních bank, ochrany práva spotřebitelů a podnikatelů apod.), ovšem neměl by zasahovat do všech oblastí ekonomiky (daňové zatížení).

Potůček (Potůček, 2016b) pro vysvětlení vztahů mezi jednotlivými regulátory a jejich dopadů na veřejný život používá model Pestoffova trojúhelníku (viz obrázek 1). Tento model nejen pomáhá pochopit vztahy mezi státem, trhem a občanem ale také ukazuje, jak se s měnicími se poměry mezi jednotlivými kritérii mění i systém vládnutí.

Jednotlivé vrcholy Pestoffova trojúhelníku představují zástupci státu, trhu a občanů, respektive domácností. Je nutné, aby všechny jeho vrcholy vzájemně spolupracovaly. Bez fungující ekonomiky dojde ke zhroucení státu i občanské společnosti. Pokud nebude stát plnit své základní funkce a povinnosti, ohrožuje bezpečnost svých občanů i fungování trhu. A v poslední řadě, pokud nefunguje občan a občanská společnost dochází ke zhroucení státu i trhu. Z toho je patrné, že jednotlivé sektory se navzájem ovlivňují a vazby mezi nimi jsou provázané. S měnicím se poměrem mezi jednotlivými sektory se mění i systém vládnutí. Pokud dochází na trhu ke zvýšení počtu firem a podniků jako zástupců ziskového sektoru, vede to k ideologii neoliberalismu. V případě, kdy začne převládat veřejný sektor zastoupený státem, dochází ke změně režimu na totalitní (komunismus). A pokud roste neformální sektor, nastává anarchismus.

Obrázek 1: Vztah státu, trhu a občanského sektoru jako regulátorů života společnosti

Zdroj: Potůček, 2016b

Stát

Definicí vymežujících pojem státu najdeme mnoho. Rozdílně tento pojem chápou autoři věnující se mezinárodnímu právu, mezinárodními vztahům, politické geografii aj. Za obecně přijímanou definici, ze které následně vychází i další autoři, můžeme považovat definici uvedenou v Úmluvě z Montevidea o právech a povinnostech států z roku 1933, podle které stát definuje: obyvatelstvo, území, vláda a schopnost státu budovat vztahy s ostatními státy. (Riegl, 2013) Dalším klasickým vymezením pojmu státu je definice M. Webera: „*stát je lidské společenství, které (úspěšně) vykonává monopol legitimního užití fyzické moci uvnitř daného území.*“ (Romancov, 2002 cit. podle Riegla, 2013)

Podle Pernici (Pernica, 2017c) můžeme na stát můžeme pohlížet z několika hledisek:

- prostorové hledisko – ohraničené území,
- sociální hledisko – občané, kultura, jazyk, historie, náboženství, národní příslušnost, státní příslušnost,
- správní hledisko – rozdělení moci, státní zřízení, charakter režimu (demokracie nebo totalita).

V rámci bezpečnostní politiky každý stát chrání svoji suverenitu. Tato suverenita vychází ze systému vzniklého na Vestfálské mírové konferenci (24. 10. 1648), která ukončila boje třicetileté války. Tento mír změnil politické a geografické uspořádání tehdejší Evropy. Zatímco v období před mírem byla suverenita států založena na osobě panovníka, který vykonával svoji moc nad poddanými, po podpisu Vestfálské smlouvy se omezila moc panovníků a vznikly státy založené na své územní suverenitě. Tím se začal rozvíjet institut suverénních států jako základního stavebního prvku uspořádání světa. Změny v uspořádání Evropy vedly ke vzniku vzájemných vztahů mezi jednotlivými státy a nutnosti kooperace mezi nimi, která do té doby na této úrovni neexistovala. Dnes ovšem kromě suverénních států najdeme i neuznané státy (např. Kosovo, Západní Sahara či Jižní Osetie) a zhroutené státy (např. Jižní Súdán, Somálsko či Středoafriická republika). Tyto státy bývají označovány jako kvazistáty. (Riegl, 2013)

Československo před zahájením procesu transformace patřilo ke státům s komunistickým totalitním systémem. Tento systém se oproti demokratickému systému vyznačuje následujícími znaky: jedna oficiální státní ideologie, masová hierarchicky uspořádaná politická strana, systém policejní kontroly, monopolní kontrola všech prostředků masové komunikace (cenzura), monopolní kontrola všech prostředků ozbrojené moc, monopolní kontrola a řízení ekonomické činnosti. Dnešní demokratická forma státu je charakterizována: ochranou lidských práv a svobod, reprezentativní formou vlády se zástupci, které občané volí v pravidelně se opakujících volbách, všeobecné volební právo, kontrola politiky občany (Dočekalová, Švec, Daneš, 2010). Dále se právní stát položený na demokratických principech, musí snažit nalézt rovnováhu mezi svobodou občana a bezpečností a nesmí docházet k ohrožování svobod a práv jednotlivců, tak jak k tomu docházelo v případě komunistického režimu. (Pavlíček, 2004)

Stát využívá k regulaci společenského života právo, správní činnosti a fiskální politiku. Kontrola, kterou stát provádí prostřednictvím uplatňování své politické moci, je buď formou přímého donucení anebo zavedením pravidla, kterým se musí společnost řídit. Politická moc tedy takto plní svoji funkci regulátora (Potůček, 2016b).

Trh

Obecně můžeme definovat trh jako oblast ekonomiky, kde se střetává nabídka s poptávkou a kde dochází ke směně statků a služeb nejčastěji za peníze. Trh je dále členěn podle druhu statků k jejich směně na trhu dochází (trh práce, trh s elektronikou, automobilový trh apod.).

Podle Potůčka (Potůček, 2016b) se jedná o samoregulační systém s vysokou efektivitou. Tento systém je poháněn potřebou dosažení maximálního zisku při vynaložení minimálních

nákladů. Zisku je dosahováno na základě dobrovolné kupní smlouvy mezi nakupujícím a prodávajícím. Takovýto druh směny vytváří systém rovnovážné soustavy cen, které pomáhají při regulaci výroby a spotřeby. Trh tedy funguje jako hlavní motor ekonomického růstu. Pro tento růst je ideální situací, pokud je model tržní ekonomiky modelem rovnovážným. Na trhu funguje dokonalé konkurenční prostředí, ve kterém vznikají ceny tak, že neexistuje kombinace vstupů a výstupů, která by přinesla vyšší užitek pro kupující či prodávající.

Firmy a podniky jsou jednotky, které v rámci filozofie podnikání usilují o maximalizaci svého zisku. Tyto jednotky určují nabídku zboží a služeb, určují poptávku na trhu práce, platí daně, investují, určují ceny výrobků a služeb a určují ceny mezd. Stát vybírá daně, půjčuje, investuje. Stát může trh ovlivňovat jako prodávající v rámci státních podniků, ale na druhou stranu i jako kupující ve formě veřejných zakázek. Podle institucionálních ekonomů je fungování trhu ovlivněno správou, politickou mocí, normami a hodnotami. Zákony zajišťují svým obyvatelům osobní svobodu a chrání soukromé vlastnictví. Politická moc je tedy předpokladem efektivního fungování tržního systému. V případě komunistického režimu zde fungoval ekonomický systém, který byl založen na centrálním plánování KSČ. Docházelo k absenci zpětné vazby a systém nebyl schopen správně rozpoznat změny vnějších podmínek ani narůstající vnitřní problémy. V důsledku toho na tyto změny nebyl schopen adekvátně reagovat. Také lidé v tomto systému neměli možnost dostatečně uplatnit všechny své schopnosti, což se odráželo na jejich celkové efektivitě a výkonu a vedlo k nespokojenosti občanů. (Potůček, 2005).

Zatímco komunistický režim dostatečně efektivně nemotivoval občany k vyššímu výkonu, protože vše bylo všem, změna ekonomického systému otevřela obyvatelům nové možnosti ve formě podnikání. Jak bylo naznačeno výše transformace ekonomiky probíhala v počátku velmi rychle, a ne každý občan se dokázal adaptovat na nové podmínky a získat z nich maximum. Poté, co došlo ke vstupu ČR do EU, otevřely se českému trhu nové možnosti v podobě nových trhů výrobků a práce. Aby měla česká ekonomika šanci uspět na poli EU je potřeba, aby české firmy pokračovaly v nastoleném trendu umět obstát na evropských trzích a aby stát pokračoval v reformách veřejné správy a legislativy. (Urban, 2000)

Občanský sektor

Podle Potůčka (Potůček, 2016b) tvoří občanskou společnost autonomní organizace, které řídí svoji činnost samostatně. Nedochází zde k rozdělování zisku mezi vlastníky nebo vedení organizace a organizace fungují na principu dobrovolnosti za účelem uspokojit potřeby tam,

kde nepůsobí stát a veřejný sektor. Rozhodovatelé jsou především vůdci organizace a její členové.

Občanský sektor staví do popředí člověka a jeho touhy a potřeby, které se snaží uspokojit v oblastech, které nejsou dostatečně pokryty. Vzhledem k tomu, že je na státu nezávislý, můžeme ho tím zařadit do soukromého sektoru. Ovšem díky tomu, že jeho aktivity se nesoustředí na maximalizaci zisku, ale především na uspokojování zájmů dané skupiny, řadí se tím i k veřejnému sektoru. Do tohoto sektoru patří celá řada nejrůznějších organizací, které můžeme různě třídit např. podle typu aktivit, sledovaného zájmu, zaměření, poskytovaných služeb apod. (Potůček, 2016b)

Stát, trh a občan v bezpečnostní politice

Pokud si vezmeme stát a jeho národní ekonomiku jako správní jednotku, pak v něm rozlišujeme dva druhy moci: veřejnou a ekonomickou moc. Ekonomiku dělíme na veřejný sektor a soukromý sektor a rozlišujeme vládu, domácnosti a firmy jako ekonomické subjekty. Odpovědnost za uspokojení poptávky po bezpečnosti ve veřejném sektoru nese vláda a místní samosprávy a v soukromém sektoru občan a podnikatelé. Realizace poptávky je v rukou: národních a obecních profesionálních bezpečnostních institucí (veřejný sektor), dobrovolnických a podnikatelských subjektů (soukromý sektor). Zatímco národní profesionální bezpečnostní instituce a podnikatelské subjekty působí na celostátní úrovni, obecní profesionální bezpečnostní instituce a dobrovolnické subjekty působí na lokální úrovni. Jednotlivé subjekty můžeme rozlišit i podle způsobu zapojení pracovní síly na: výkon z povolání u národních a obecních bezpečnostních institucí a podnikatelských subjektů a dobrovolnictví u dobrovolnických subjektů. (Pernica, 2017a)

Bezpečnost státu je možno tedy zajistit kombinací dvou faktorů – lidský kapitál a finanční kapitál. Lidský kapitál tvoří občané státu a jsou jimi: ústavní činitelé, zaměstnanci, dobrovolníci, povinní službou a dodavatelský personál. Rozlišujeme tedy zaměstnance, nucenou službu a dobrovolníky. (Pernica, 2017e) Finanční cíle bezpečnostní politiky byly před rokem 1990 dostupné v rámci politických programů KSČ, po tomto roce se staly součástí státního rozpočtu. Po rozdělení federace a vzniku samostatné České republiky se staly státní rozpočty jedinou možností, jak ovlivňovat uskutečňování obranné politiky státu a až do roku 2000 se uplatňoval princip rozpočtových pravidel podle národohospodářského plánování minulého režimu. Časté střídání na pozici ministra obrany ovlivnilo i možnosti financování obranné politiky. Pokud vezmeme v úvahu, že rozpočtový cyklus trvá rok a půl až dva roky, pak měli ministři na svých pozicích jen velmi omezené možnosti a de facto

uskutečňovali pouze rozpočty svých předchůdců, aniž by měli možnost být při realizaci vlastních rozpočtových priorit. (Pernica, Balvín, 2010)

Ve vztahu mezi firmami a státem v rámci zajišťování bezpečnostní politiky požadují podnikatelé po státu kompenzaci na udržení výrobních kapacit pro zbrojní výrobu. Ovšem stát má v období míru jen omezené možnosti, jak může podnikatele ovlivnit, a proto se raději uchyluje k vlastnictví zbrojních podniků (státní podniky). (Pernica, 2017b)

1.3 Strategické řízení a strategické dokumenty bezpečnostní politiky

Strategické řízení bezpečnostní politiky je orientováno na dlouhodobé cíle státu a pomáhá definovat misi (poslání) státu v oblasti obrany státu. K tomu, aby bylo úspěšně dosaženo vytyčených cílů, je potřeba vytvořit strategický plán (strategie), který bude realizován s ohledem na potřeby a možnosti státu, a stanovit způsob jeho kontroly a hodnocení odchylek reality od plánů. V historii byla strategie a strategické řízení spojováno především s válkou a aktivním použitím ozbrojených sil jako prostředku dosažení politických cílů. Později se chápání tohoto pojmu rozšířilo i na pasivní použití ozbrojených sil. (Ludvík, Moravec, 2011). Autoři Veselý a Nekola (Veselý, Nekola, 2007) popisují strategii a strategické řízení následovně: *„Strategie je rozsáhlý proces rozhodování o tom, kam se chceme dostat a jakým způsobem. Strategický směr popisuje žádoucí budoucnost a stanovuje, jaké potřeby je třeba naplnit, abychom této budoucnosti dosáhli. Poskytuje obecné principy jako vodítko, které dané aktivity uvádí do kontextu a vzájemných souvislostí. Politika pak poskytuje nástroje pro pohyb tímto směrem.“* Podle Samuela P. Huntingtona (Huntington, 1985) je za strategická rozhodnutí v demokratické společnosti odpovědný stát a jeho orgány (prezident, vláda a Parlament). Strategické řízení se odehrává nejen na státní úrovni, ale také na úrovni mezinárodní vyplývající ze závazků ČR k organizacím, jichž je členem, a úrovni resortní. (Havelka, Procházka, 2016).

Tvorbu strategických dokumentů politickými aktéry v oblasti bezpečnostní politiky můžeme zasadit do modelu A-A-A, který představuje vzájemné vazby mezi politickými aktéry na poli politické arény v oblastech politických agend. Pro agendy je charakteristické, že jsou v konfliktu mezi veřejným zájmem a zájmem skupin. Podle Potůčka (Potůček, 2016c) se jedná o formulované, řešené, případně odkládané sociální problémy a vyjádření, jak jsou tyto problémy chápány a interpretovány politickými aktéry. Jednotlivé problémy v agendách jsou průběžně měněny v souvislosti s cyklickým střídáním politických aktérů a jejich politickou orientací. Právě bezpečnostní strategické dokumenty představují agendu, která se proměňuje podle toho, jaká vláda má zrovna ve svých rukou politickou moc. Některé

bezpečnostní dokumenty (např. mezinárodní smlouvy, zákony) zajišťují kontinuitu činností bez ohledu na to, která vláda je zrovna u moci. Jejich obsah realizují a řídí se podle něj představitelé byrokracie, kteří zůstávají neměnní.

Zákonná úprava bezpečnostní politiky je uskutečňována ve formě: mezinárodních smluv, ústavních zákonů, obecně závazných předpisů (obecné zákony), strategických dokumentů, předpisů závazných pro skupinu státních zaměstnanců, výklady obecně závazných předpisů a vnitřními předpisy, rozkazy. K přijetí mezinárodních smluv je zapotřebí souhlasu obou komor Parlamentu a najdeme je ve Sbírce mezinárodních smluv. U obecně závazných předpisů, které jsou vydány ve Sbírce zákonů je zapotřebí k přijetí souhlas vlády. Strategické dokumenty přijímá vláda ve svých usneseních a jsou pak závazná pro všechny zaměstnance státu. Předpisy, které jsou závazné pro danou skupinu zaměstnanců a výklady obecně závazných předpisů jsou přijímány na úrovni nejvyšší řídicí autority a najdeme je ve Sbírce zákonů. Vnitřní předpisy jsou pak vytvářeny a přijímány pod taktovkou jednotlivých ministerstev. Bezpečnostní legislativa je nástrojem vlád, které tak vyjadřují svůj postoj k bezpečnostní politice skrze strategické dokumenty. (Pernica, 2017c)

V rámci strategického řízení musela projít procesem transformace příprava koncepčních a strategických výstupů jako například vojenské rozpočty, vysílání vojenských jednotek na zahraniční mise, střednědobé plány apod. Tyto činnosti patří pod kontrolu zejména Vlády a Parlamentu. V období transformace a politických změn bylo ovšem této problematice věnováno málo pozornosti. (Krulík a Rašek, 2015).

Konceptuální problém při tvorbě strategických dokumentů

Aby mohlo dojít k realizaci dané veřejné politiky, je zapotřebí definování cílů, cest jejich dosažení, zdrojů, které jsou k dispozici a které budou využity a zapojených institucí. Nástrojem formulace veřejné politiky jsou programové dokumenty. K nim patří: vize, strategie, koncepce, programy, plány, doktríny, cestovní mapy. Vize pomáhá vymezit budoucí vývoj, kdy se snaží o eliminaci existujících hrozeb a o maximalizaci rozvoje schopností a příležitostí. Strategie vytváří návod, jak tohoto dosáhnout a je stanovena pro střednědobý až dlouhodobý časový horizont. Koncepce obsahuje rozpracování cílů stanovených ve strategii včetně způsobů, jak jich dosáhnout. Program se věnuje konkrétním činnostem vedoucím k dosažení stanovených cílů včetně nástrojů, odpovědnosti a časového harmonogramu. Plán představuje vyjádření budoucího stavu konkrétní oblasti veřejné politiky včetně způsoby kontroly dosažení tohoto stavu. Rozlišujeme direktivní (striktní) a indikativní (orientační) plány. Doktrína je dokument obecného charakteru, který definuje principy, které by měli

aktéři veřejné politiky dodržovat. Cestovní mapa vymezuje cestu dosažení vytyčených cílů, zahrnující přesně rozfázování jednotlivých činností daného cíle. (Potůček, 2016d)

Aby bylo strategické řízení v oblasti obrany a ochrany státu a občanů opravdu efektivní, ekonomické a splňovalo svůj účel, je zapotřebí řídit se určitými faktory. Ty definují Veselý a Nekola (Veselý, Nekola, 2007) takto: „*Při tvorbě designu veřejné politiky jsou identifikovány způsoby dosahování strategických cílů, vybírány vhodné veřejněpolitické nástroje a zpřesňováno jejich fungování v praxi. Strategie a politiky musí být možné skutečně realizovat a musí vyprodukovat zpětnou vazbu mezi praktickými realizátory strategií a samotnou strategií a designem veřejné politiky, aby strategii či design bylo možné upravit v závislosti na získaných zkušenostech nebo nečekaných událostech.*“ Strategie je formulována pomocí strategických dokumentů, které by měli mít určitou koncepci, plán a systém hodnocení.

Stejně jako se běžný podnik snaží o neustále zlepšování svých interních procesů za účelem zkvalitňování svých výrobků či služeb a hledá cesty k dosažení těchto cílů, pak i stát musí neustále hledat cesty, jak efektivně řídit obranu státu a zajistit bezpečnost svých občanů. Tento jev neustálého zlepšování a reakce na hrozby přicházející z vnějšího prostředí, můžeme nazvat jako permanentní adaptaci, která se týká nejen zajišťování zdrojů k obraně státu, ale také fungování veřejné správy a administrativy státu. V prostředí České republiky se odehrává tato permanentní adaptace ve formě strategických dokumentů na úrovni:

- **mezinárodní strategie** – jedná se o dokumenty vytvořené na úrovni mezinárodních organizací, jako jsou EU, OSN, NATO aj.,
- **národní strategie** – dokumenty, které zpracovává a schvaluje Vláda ČR ve spolupráci s jednotlivými ministerstvy a ústředními orgány státní správy, např. Bezpečnostní strategie ČR, Obranná strategie ČR,
- **rezortní strategie** – dokument, který je zpracován jednotlivými ministerstvy a zabývají se příslušnou tematikou např. Střednědobý plán, Roční plán. (Havelka, Procházka. 2016)

Pro opatření strategických cílů jsou určeny dostupné zdroje a jsou rozříděni podle hodnocení jednotlivých rizik. Strategické řízení je cyklického charakteru, tedy jednotlivá opatření se v pravidelných intervalech hodnotí, a pokud se zjistí odchylka od plánovaného stavu nebo v případě změn vnitřních či vnějších faktorů, jsou pak dále přijata nápravná opatření. Výsledkem celého procesu strategického řízení je soubor strategických a koncepčních dokumentů (Havelka, Procházka, 2016).

Podle Havelky a Procházky (Havelka, Procházka, 2016) se strategické řízení obrany ČR odehrává na mezinárodní, národní a rezortní úrovni. Na mezinárodní úrovni je v případě organizace NATO její poslání a hlavní principy fungování vymezeny v Severoatlantické smlouvě, zatímco na národní úrovni je toto vymezeno zákony. Na rozdíl od národní úrovně ČR, nechybí v rámci NATO Strategická koncepce, která obsahuje dlouhodobé cíle organizace. Tito autoři dělí strategické dokumenty podle Metodiky přípravy veřejných strategií, kterou vydalo Ministerstvo financí (MF). Tato Metodika shrnuje, sjednocuje a definuje přístupy ke strategickému řízení v oblasti celé veřejné správy. V rámci hierarchie jednotlivých strategických dokumentů tedy rozlišují – politiku, koncepci, strategický rámec, strategický plán jako strategii, bílou knihu a implementační plán (viz. Tabulka 1).

Tabulka 1: Typologie dokumentů strategického řízení

Typ strategického dokumentu	Definice
Politika	Hlavní strategický dokument, který stanovuje vizi, základní cíle a směry vývoje, a to ve střednědobém až dlouhodobém časovém horizontu.
Koncepce	Strukturovaný způsob, jak určit kam má daná oblast v budoucnu směřovat. Jejím obsahem jsou základní východiska a je krátkodobého až střednědobého charakteru realizace.
Strategický rámec	Stanovuje základní strategické cíle dané oblasti a následuje již stanovenou vizi. Na strategický rámec navazují další strategické dokumenty, které tyto cíle dále rozvíjejí a určují cesty k jejich uskutečnění.
Strategie jako strategický plán	Jedná se o veřejnou strategii, která definuje problém, obsahuje analýzy a data a stanovuje sadu cílů, které má stát v oblasti obrany dosáhnout. Také určuje proces, jak má být daná strategie implementována v praxi včetně aktérů strategie a časového a finančního rámce strategie.
Bílá kniha	Příručka s konkrétními návrhy opatření sloužící k řešení dané problematiky. Je schvalována politickou reprezentací.
Implementační dokument	Navazuje na strategii a definuje postupy, aktivity, organizační strukturu, harmonogram, rozpočet, realizaci opatření a naplnění cílů, které jsou obsaženy ve strategii.

Zdroj: Havelka, Procházka, 2016 upraveno

Podle Krulíka s Raškem (Krulík, Rašek, 2015) vzniklá struktura strategických dokumentů českého bezpečnostního systému vypovídá o původním správném záměru vytvořit strukturu strategií v pořadí: bezpečnostní strategie, obranná strategie a následně vojenská strategie. Tento postup jde od obecného ke specifickému a zpočátku transformace se politické řízení snažilo o dodržování této hierarchie dokumentů. Tento postup tvorby dokumentů je typický například pro USA. Bezpečnostní strategie se věnuje celospolečenské bezpečnosti, obranná

strategie definuje obranu zajišťovanou vojensky a vojenská strategie se plně věnuje problematice vojenské v souvislosti s MO a AČR. Docházelo tak k vytváření dokumentů od nejnižší úrovně k úrovni vyšší. Tato struktura dokumentů byla dokončena v roce 1999. Podle autorů ovšem při další tvorbě strategických dokumentů došlo k diskontinuitě a koncepčním chybám, kdy vznikaly dokumenty, které byly obecného charakteru a kterým chyběl apolitický dlouhodobý charakter. Chybělo tedy vymezení a přístup k zajišťování obrany a docházelo ke zpoždění při tvorbě strategických dokumentů například v případě Bezpečnostní strategie 2003 na kterou navázala až Bezpečnostní strategie 2011. Tyto chyby v přístupu k tvorbě strategických dokumentů komplikovaly proces plánování obrany.

1.4 Postavení občana v procesu transformace 1990–2017

Zatímco postavení občana v totalitním režimu bylo založeno na principu donucení státního aparátu k činnostem, které musí občan vykonávat nezávisle na jeho vůli či ochotě k takovýmto činnostem, tak se změnou režimu se změnil postoj státu. Stát upustil od klasického modelu zajišťování bezpečnosti, kdy stát je jediný referenčním objektem bezpečnosti a došlo k rozšíření tohoto modelu o pohled mezinárodní a lokální a národní. Občan se v demokratickém režimu v době míru může svobodně rozhodnout, zda se bude dobrovolně podílet na zajišťování vnitřní a vnější bezpečnosti státu či ne. Pokud ovšem nastane situace, kdy stát vyhlásí stav ohrožení státu či válečný stav, jsou občané nuceni plnit svou brannou povinnost a dostavit se k odvodnímu řízení. Poslední formou participace občanů na zajišťování obrany je zaměstnanecký poměr.

Pokud se občan rozhodne pro dobrovolnou formu účasti na zajištění bezpečnosti státu, pak si může zvolit v jaké sféře bezpečnosti se bude angažovat (obrana, veřejný pořádek, záchranářství, požární ochrana, humanitární pomoc, dobrovolnictví při mimořádných událostech, oblast individuální občanské připravenosti proti všem hrozbám). Kromě oblasti občanské připravenosti proti všem hrozbám, se jedná o sféry, které se odehrávají na poli veřejného a soukromého sektoru. (Stejskal, 2015) Dobrovolnictví a dobrovolníka v bezpečnostní politice můžeme podle Pernici (Pernica, 2017d) vymežit dvěma způsoby. Zaprvé jako osobu přejímající povinnost dobrovolně vykonávající ji jako profesi za úplatu, kdy se jedná o výdělečnou činnost (např. voják, hasič, policista, celník). Zadruhé můžeme pojem dobrovolník chápat jako osobu, která přebírá povinnost na základě svého dobrovolného rozhodnutí, vykonává ji při svém zaměstnání, a to bez nároku na odměnu v ozbrojených silách, bezpečnostních sborech nebo jiných složkách. Činnost dobrovolníků je ve veřejném zájmu, je veřejností podporována a je upravena zákonem.

Stát formu dobrovolného podílení se občanů na bezpečnosti podporuje a hovoří o ni v Bezpečnostní strategii, kde vyzdvihuje, jak je podpora veřejnosti a spolupráce s nevládními organizacemi důležitá. Nevládní organizace se aktivně podílejí na vytváření bezpečnostního vědomí, když informují veřejnost o změnách v bezpečnostní politice a systému, nabízí občanům možnost zapojit se do aktivit spoluvytvářejících bezpečnostní prostředí, tvoří mezičlánek mezi postoji státu a veřejností a podílí se na tvorbě řešení problémů především na regionální úrovni. (Bohman, 2009) Zde je uplatňován princip subsidiarity. Na základě tohoto principu by se mělo odehrávat politické rozhodování a odpovědnost na nejnižším stupni veřejné správy, protože tento stupeň je nejbližší občanům. V případě, že nestačí již kompetence nižších pater, přebírají odpovědnost patra vyšší.

Dobrovolnictví v oblasti bezpečnosti upravuje zákon č. 198/2002 Sb., *o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů*. Tento zákon také definuje pojem dobrovolnictví a říká, že dobrovolníkem se může stát občan starší 15 let, pokud bude působit v rámci území ČR a osoba starší 18 let, která může působit jako dobrovolník i v zahraničí. Vztah mezi organizací a dobrovolníkem musí být upraven smlouvou a dohled nad činností těchto organizací vykonává ministerstvo vnitra v rámci odboru prevence kriminality, které také organizacím uděluje akreditaci pro období tří let. (Česká republika Zákon č. 198/2002 Sb., *o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů*, 2002) Občané mohou dobrovolně působit v organizacích jako jsou: Jednotky dobrovolných hasičů obcí a podniků, Vodní záchranná služba, Český červený kříž či Horská služba. (Bohman, 2009)

Občanská participace na zajišťování obrany státu má i svůj ekonomický charakter, a to v důsledku problému demografického stárnutí populace, ekonomických krizí znamenající škrtů v oblasti bezpečnosti či negativní vliv deregulací, privatizací a komercionalizací na veřejný sektor. Podle Libora Stejskala (Stejskal, 2015) je řešení situace možné najít v následujících bodech:

- větší odpovědnost občanů při zajišťování bezpečnosti při krizových situacích,
- nahrazení lidského faktoru technologiemi, což umožní zvětšení okruhu osob, které by mohly vykonávat tuto činnost (riziko klesající veřejné kontroly při využívání privatizace a outsourcingu),
- participace občanů na bezpečnosti formou dobrovolnictví (buď ve veřejném sektoru anebo v soukromém formou nevládních organizací),
- zefektivnění fungování bezpečnostních sborů (např. zpoplatnění některých zásahů),
- přednášky a informační kampaně o prevenci pro veřejnost,

- komercionalizace výkonu při zajišťování bezpečnosti jako veřejné služby,
- privatizace výkonu i odpovědnosti (veřejný statek se transformuje na soukromý).

2 ANALÝZA BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY PO ROCE 1990

Hlavním tvůrcem bezpečnostní politiky je stát, který musí jasně vymezit opatření a podmínky pro realizaci jednotlivých druhů politik. Vlády ve svých programových prohlášení deklarují svoje postoje k bezpečnostní politice. Tato politika je poté realizována ve strategických dokumentech, které vytváří a uskutečňuje byrokratický aparát státu. Analýza těchto dokumentů a postojů vlád k problematice vnější a vnitřní bezpečnostní politiky, nám umožňuje zhodnotit proces transformace bezpečnostní politiky.

2.1 Vláda a její postoje k bezpečnostní politice ČR

Bezpečnostní politiku státu můžeme vymezit jako soustavu zájmů a cílů. Stát jako garant bezpečnosti musí zajistit ochranu života, zdraví a majetku svých obyvatel. Na bezpečnost nemůžeme pohlížet z absolutního hlediska, ale vždy ji zkoumáme z pohledu opatření vůči konkrétním hrozbám, které mohou být vojenské i nevojenské povahy. Do bezpečnostní politiky ČR můžeme zahrnout: zahraniční politiku v oblasti bezpečnosti, obrannou politiku a politiku vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti. Bezpečnostní politiku také dělíme ji podle původu hrozeb na vnější a vnitřní.

V oblasti bezpečnostní politiky máme tři aktéry, kteří ovlivňují vývoj a stanovují rámec bezpečnosti a bezpečnostní politiky. Jsou jimi: Parlament, Vláda a prezident republiky. Parlament je představitel zákonodárné moci, který přijímá a schvaluje zákony (např. ústavní zákon o bezpečnosti ČR, zákon o krizovém řízení, zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování apod.). Ovšem kromě zákonů se také rozhoduje o vysílání vojáků na zahraniční mise.

Prezident republiky je vrchním velitelem ozbrojených sil. K řadě dalších rozhodovacích úkonů ovšem potřebuje kontrasignaci předsedy vlády anebo jejího pověřeného člena. V takovémto případě za taková rozhodnutí přejímá odpovědnost vláda. Pravomoci prezidenta v oblasti bezpečnosti, které vyžadují kontrasignaci vlády jsou například povyšování a jmenování generálů či ratifikace mezinárodních smluv. Jeho postavení v oblasti bezpečnosti je tedy značně oslabené.

Vláda je oproti Parlamentu a prezidentu republiky poměrně silným hráčem, který ovlivňuje a určuje vývoj bezpečnostní politiky a je odpovědná za zajišťování vnitřní i vnější bezpečnosti státu. Vláda překládá návrhy zákonů oblasti bezpečnostní politiky a využívá různých forem, kterým vyjadřuje svoje postoje v procesu vládnutí jsou jimi: vize, strategie,

koncepte, programy, plány, doktríny, cestovní mapy. Hlavním nástrojem vlády při tvorbě a realizaci vnitřní a vnější bezpečnosti jsou především koncepty a strategické dokumenty.

Abychom mohli hodnotit bezpečnostní politiku po změně režimu realizovanou politickými představiteli v určitých cyklech, kdy se střídají jednotlivá politická uskupení ve vládách, střídá se politická orientace a dochází k personálním obměnám jako úspěšnou, je nutné, aby splňovala tato kritéria: efektivní řízení bezpečnostní politiky a jednotlivých rezortů vedoucí k naplnění stanovených cílů v programových prohlášení a strategických dokumentech a potřebné množství finančních zdrojů. (Pernica, Balvín, 2010) Po zapojení ČR do mezinárodních organizací (NATO, EU), přicházelo více hrozeb zvnějšku, které měly dopad především na vnitřní politiku státu. Tento trend vyústil v oslabení pozice ozbrojených sil a posílení Hasičského záchranného sboru (HZSČR). (Vavera, 2015)

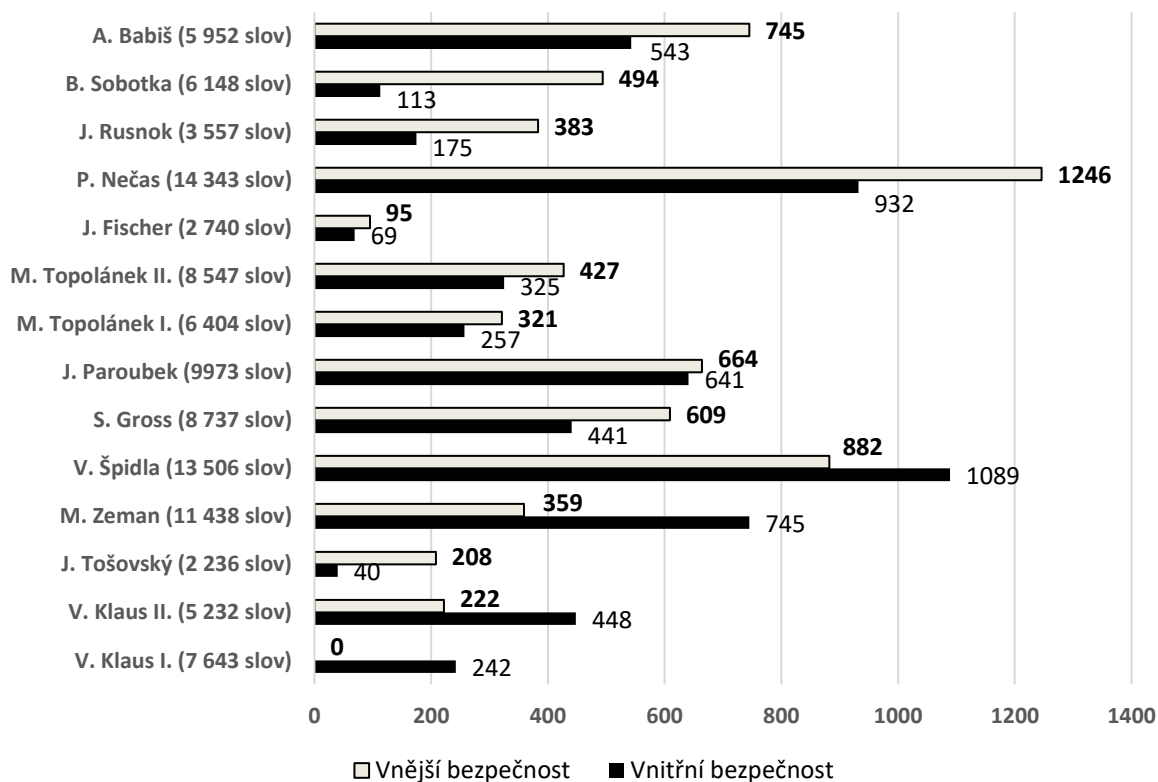
Od roku 1992 se v ČR vystřídal celkem 15 vlád. Z tohoto počtu byly tři vlády pouze překlenovací do předčasných voleb. Jednalo se o úřednické vlády Josefa Tošovského (1998), Jana Fischera (2009–2010) a Jiřího Rusnoka (2013–2014). Vláda k potvrzení své legitimacy předstupuje před Poslaneckou sněmovnu, která ji uděluje důvěru. O důvěru se vláda uchází na základě svých programových prohlášení. Od roku 1992 se třem vládám nepodařilo získat důvěru a nezískaly pro svoji činnost potřebnou legitimitu Poslanecké sněmovny. Vlády, které nezískaly důvěru byly: první vláda Mirka Topolánka (2006–2007), vláda Jiřího Rusnoka a vláda Andreje Babiše (2017–2018) (viz. Tabulka 2).

Tabulka 2: Přehled vlád v období 1992–2018

Č.	Předseda vlády	Období	Složení
1	V. Klaus I.	2. 7. 1992 – 4. 7. 1996	ODS, KDU-ČSL, ODA
2	V. Klaus II.	4. 7. 1996 – 2. 1. 1998	ODS, KDU-ČSL, ODA
3	J. Tošovský	2. 1. 1998 – 17. 7. 1998	úřednická vláda
4	M. Zeman	22. 7. 1998 – 12. 7. 2002	ČSSD
5	V. Špidla	15. 7. 2002 – 4. 8. 2004	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU
6	S. Gross	4. 8. 2004 – 25. 4. 2005	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU
7	J. Paroubek	25. 4. 2005 – 16. 8. 2006	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU
8	M. Topolánek I.	4. 9. 2006 – 9. 1. 2007	ODS, KDU-ČSL, SZ
9	M. Topolánek II.	9. 1. 2007 – 8. 5. 2009	ODS, KDU-ČSL, SZ
10	J. Fischer	9. 4. 2009 – 13. 7. 2010	úřednická vláda
11	P. Nečas	13. 7. 2010 – 10. 7. 2013	ODS, TOP 09, VV/LIDEM
12	J. Rusnok	10. 7. 2013 – 29. 1. 2014	úřednická vláda
13	B. Sobotka	29. 1. 2014 – 13. 12. 2017	ČSSD, ANO, KDU-ČSL
14	A. Babiš I.	13. 12. 2017 – 27. 6. 2018	ANO
15	A. Babiš II.	27. 6. 2018 –	ANO, ČSSD

Zdroj: vlastní zpracování

K bezpečnostní politice přistupují vlády od roku 1992 až po současnost různě. Jejich přístup můžeme hodnotit například podle jejich ideologického zaměření, kdy pravicově zaměřené vlády zastoupené stranou ODS se tématům vnitřní a vnější bezpečnosti věnují podstatně méně než vlády levicově orientované reprezentované ČSSD. Naopak vlády, které jsou dočasné a mají úřednický charakter se problematice bezpečnosti věnují jen okrajově. Prioritu, kterou jednotlivé vlády věnovaly vnitřní a vnější bezpečnostní politice, dokládá počet slov k těmto oblastem vyskytující se v jednotlivých programových prohlášeních vlád v období od roku 1992 do roku 2017 (viz. Obrázek 2). Tyto vlády se liší nejen počty slov, které věnovaly bezpečnostní politice, ale také celkovým počtem slov svých programových prohlášení. Úřednické vlády Josefa Tošovského, Jana Fischera a Jiřího Rusnoka mají svá programová prohlášení v rozsahu od 2 236 slov až po 3 557 slov a jsou oproti ideově zaměřeným vládám více stručnější. Naopak levicové vlády Miloše Zemana či Vladimíra Špidly se ve svých programových prohlášeních poměrně dost rozepisují, a to v rozsahu 11 438 a 13 506 slov. Pravicově orientované vlády Václava Klause byly zase o dost skoupější na počet slov, jejich programové prohlášení měla u první vlády 7 643 slov a druhá vláda byla ještě stručnější (5 232 slov). Výjimku tvoří pravicová vláda Petra Nečase jejíž programové prohlášení mělo 14 343 slov.

Obrázek 2: Počet slov o vnitřní a vnější bezpečnosti v programových prohlášeních vlád 1992–2018

Zdroj: vlastní zpracování podle Vláda.cz

Z obrázku 2 je patrné, že zatímco pravicové vlády Václava Kaluse a později Miroslava Topolánka se tématu vnější bezpečnosti mají ve svých programových prohlášeních v průměru okolo 300 až 350 slov, levicové vlády ČSSD Miloše Zemana (1998–2002), Vladimíra Špidly (2002–2004) a Jiřího Paroubka (2005–2006) věnují tomuto tématu takřka dvojnásobek pozornosti. Podobně tomu tak je mnohdy i v oblasti vnější bezpečnosti. Zatímco pravicová vláda v období vlády ODS, KDU-ČSL a ODA popisuje vnější bezpečnost nejvíce 448 slovy, pak levicová vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU Vladimíra Špidly se tématu věnuje v rozsahu 1089 slov. Tento trend pravicových vlád ovšem vyvrací vláda Petra Nečase (2010–2013), který zaměřuje pozornost na vnitřní bezpečnost v rozsahu 932 slov a vnější bezpečnosti věnuje 1246 slov. Naopak následující levicová vláda Bohuslava Sobotky (2014–2017) má ve svém programovém prohlášení o vnitřní bezpečnosti 113 slov a o vnější bezpečnosti 494 slov.

2.2 Strategické dokumenty bezpečnostní politiky

Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 parlament schválil řadu mezinárodních smluv a zákonů v oblasti bezpečnostní politiky. Postupně tak docházelo k upevnování bezpečnostního systému v právním řádu státu. Toto posílení vyvrcholilo přijetím zákona č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti ČR*. Dále docházelo k mnohdy rychlému schvalování zákonů týkající se struktury a procesů fungování bezpečnostního systému. Podle Vavery (Vavera, 2015) je ovšem fungování bezpečnostního systému založeno na zákonu č. 2/1969 Sb., *o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky*, což znamená, že bezpečnostní systém je postaven na společenském i bezpečnostním základu, který ovlivňoval bezpečnostní politiku v období komunistického režimu.

Strategie, koncepce, dokumenty a prohlášení bezpečnostní politiky, které vláda vydá, uvádí do praxe a řídí jejich činnost byrokratický aparát. Byrokracii můžeme obecně definovat jako organizaci veřejné správy. Podle Jana Kellera (Keller, 2007) můžeme byrokracii označit také: *„jako nemoc organizací způsobující jejich fatální neúčinnost. Může označovat víceméně nezbytné zásahy státu do sociálního a hospodářského života, může být i označením pro mechanismus ohrožující a potlačující lidskou svobodu.“*

Bezpečnost každého státu rozlišuje, zda hrozby přichází zevnitř subjektu (vnitřní bezpečnost), či zvenjšku subjektu (vnější bezpečnost). Vnější bezpečnost Ministerstvo vnitra (MV) ve své publikaci věnující se krizovému řízení definuje takto: *„rozumí se zajištění územní celistvosti, vnější svrchovanosti a nezávislosti státu, nedotknutelnost jeho státních hranic a ochrana jeho zastupitelských úřadů, členů diplomatického sboru a dalších občanů*

(zejména v případě hrozby mimořádné události v zahraničí nebo po jejím vzniku).“
 (Ministerstvo vnitra, 2005) Oproti tomu vnitřní bezpečnost je vymezena následovně: „v širším významu znamená zachování a zajištění vnitřních funkcí státu, ochranu jeho demokratických základů, ochranu vnitřního pořádku, bezpečnosti, zákonnosti, ochranu životů a zdraví, majetkových hodnot a životního prostředí před hrozbami mající svůj původ na území státu.“
 (Ministerstvo vnitra, 2005)

Bezpečnostní strategie ČR je dokument, který definuje základní pojmy a cíle problematiky bezpečnosti státu. Tento dokument schvaluje a přijímá vláda a je obvykle stanovena na střednědobý časový horizont. Aby bylo strategické řízení bezpečnostní politiky efektivní je nutné tyto dokumenty aktualizovat tak, aby reflektovali aktuální plány, cíle a hrozby vnitřní i vnější bezpečnosti státu vyplývajících do koncepcí bezpečnostní politiky. (Zoubek, 2004) Při analýze dokumentů bezpečnostní politiky je nutné rozlišovat mezi dokumenty o vnitřní politice a dokumenty upravující vnější bezpečnost. Toto dělení může ovšem zahrnovat širší zákony dotýkající se bezpečnostní politiky jako je například policejní právo. V tomto rozdělení můžeme nalézt i další oblasti jako je legislativa kritické infrastruktury apod. U tohoto hlediska nahlížení na bezpečnostní legislativu je využíván kompetenční přístup, tedy daná právní norma spadá pod ten resort, který odpovídá věcné odpovědnosti daného zákona. Například branná legislativa je v gesci MO, zatímco legislativa týkající se ochrany obyvatelstva je v gesci MV (viz. Tabulka 3). (Vavera, 2015)

Tabulka 3: Přehled strategických dokumentů ochrany obyvatelstva ČR

Ministerstvo vnitra			
Datum	Č. usnesení vlády	Název dokumentu	Postoj vlády
22.4.2002	417	Ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015	Schválila
25.2.2008	165	Vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020	Bere na vědomí
23.10.2013	805	Ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030	Schválila
10.7.2017	508	O Koncepci vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení	Schválila

Zdroj: vlastní zpracování podle Vláda, 2018

Podle zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky se činnost ministerstev řídí podle ústavních a ostatních zákonů a usneseními vlády. Právě skrze usnesení vlády vyjadřuje vláda svůj postoj k daným dokumentům, a to jakou odpovědnost za jejich realizaci přebírá (viz. Tabulka 3 a 4). Dokumenty, které vláda bere na vědomí přebírá odpovědnost za jeho plnění dané ministerstvo. Pokud ovšem dokumenty vláda schválí hlásí se jako celek k odpovědnosti za jejich realizaci.

V oblasti vnitřní bezpečnosti zaujímá nejsilnější postavení HZSČR a odpovědnost za realizaci strategických dokumentů má MV. V oblasti vnější bezpečnosti je pozornost věnována strategickým dokumentům týkající se výstavby ozbrojených sil, jejichž realizace spadá pod MO. Z tabulky 3 je patrné, že v oblasti vnitřní bezpečnosti, která se dotýká ochrany obyvatelstva, začali být vlády aktivní až od roku 2002. První dokument ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 přijala levicová vláda Miloše Zemana. Další dokumenty Vyhodnocení stavu realizace Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 vzala na vědomí v roce 2008 vláda Mirka Topolánka. V roce 2013 úřednická vláda Jiřího Rusnoka, která neměla důvěru Poslanecké sněmovny, schválila dokument ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Posledním schváleným dokumentem je o Koncepci vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva a krizového řízení z roku 2017 z období koaliční vlády (ČSSD, ANO, KDU-ČSL) Bohuslava Sobotky.

Tabulka 4: Přehled strategických dokumentů výstavby ozbrojených sil ČR

Ministerstvo obrany			
Datum	Č. usnesení vlády	Název dokumentu	Postoj vlády
9.6.1993	297	O projednání koncepce výstavby Armády České republiky do roku 1996	Bere na vědomí
10.8.1994	435	K řešení struktury činnosti a působnosti vojenských a civilních útvarů působících při zabezpečení obrany a ochrany obyvatelstva a hospodářského zajištění pro případ válečného konfliktu	Bere na vědomí
26.3.1997	178	K záměru koncepce výstavby Armády České republiky do roku 2000 s výhledem do roku 2005	Bere na vědomí
29.8.2001	835	K Analýze požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil České republiky	Bere na vědomí
14.11.2001	1184	K Informaci o politických a odborných konzultacích k "Analýze požadovaných schopností, cílové struktury a složení ozbrojených sil České republiky"	Bere na vědomí
25.3.2002	321	Ke Zprávě o průběhu prací na koncepci výstavby profesionální Armády České republiky	Bere na vědomí
13.11.2002	1140	Ke Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky	Schválila
12.11.2003	1154	O Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky, přepracované na změněný zdrojový rámec	Schválila
2.6.2004	569	Ke Koncepci operační přípravy státního území České republiky	Schválila
12.7.2005	1604	Ke Koncepci mobilizace ozbrojených sil České republiky	Schválila
4.1.2006	13	Ke Zprávě o zajištění obrany České republiky	Ukládá MO

Tabulka 4: Přehled strategických dokumentů výstavby ozbrojených sil ČR (pokračování)

15.11.2006	1319	K návrhu na rozhodnutí o vyhodnocení první etapy plnění Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky, přepracované na změněný zdrojový rámec a stanovení dalšího postupu transformace ozbrojených sil	Bere na vědomí
11.6.2007	640	Ke Zprávě o stavu reformy ozbrojených sil České republiky	Bere na vědomí
22.10.2007	1194	Transformace rezortu Ministerstva obrany	Schválila
23.7.2008	908	K Dlouhodobé vizi rezortu Ministerstva obrany	Bere na vědomí
12.1.2009	52	Informace o stavu implementace Koncepce mobilizace ozbrojených sil České republiky	Bere na vědomí
12.1.2009	66	Plán operační přípravy státního území České republiky v letech 2009 až 2012	Schválila
23.3.2011	211	Zpráva o stavu implementace Koncepce mobilizace ozbrojených sil České republiky	Bere na vědomí
18.5.2011	369	Bílá kniha o obraně	Schválila
5.10.2011	743	Zpráva o zajištění obrany České republiky 2010	Bere na vědomí
19.7.2012	558	Zpráva o zajištění obrany České republiky 2011	Bere na vědomí
16.1.2013	38	ke Koncepci přípravy občanů k obraně státu	Schválila
23.1.2013	52	O koncepci aktivní zálohy ozbrojených sil ČR	Schválila
23.1.2013	51	O koncepci mobilizace ozbrojených sil ČR	Schválila
23.1.2013	65	Plán operační přípravy státního území České republiky na léta 2013 až 2016	Schválila
11.9.2013	702	Zpráva o zajištění obrany České republiky 2012	Bere na vědomí
14.7.2014	602	Zpráva o zajištění obrany České republiky 2013	Bere na vědomí

Zdroj: vlastní zpracování podle Vláška, 2018

Podle Krulíka s Raškem (Krulík, Rašek, 2015) mají dokumenty týkající se oblasti výstavby armády praktický charakter a můžeme při jejich tvorbě rozlišit dvě období. Ty, které vznikly před vstupem ČR do NATO se vypořádávají s rozdělením ČSFR v oblasti armády. Naopak dokumenty přijaté po vstupu ČR do NATO se dokumenty věnují profesionalizaci armády.

Vlády Václava Klause v období od 1992 do 1998 vzaly na vědomí celkem tři tyto strategické dokumenty. V tomto duchu pokračovala také vláda Miloše Zemana od roku 1998 do roku 2002, která také pouze vzala na vědomí tři strategické dokumenty. Vláda Jiřího Špidly schválila tři dokumenty. Vláda Stanislava Grosse, za které došlo k profesionalizaci armády, schválila pouze jediný dokument. Jeden dokument schválila také následující vláda Jiřího Paroubka, u dokumentu ke Zprávě o zajištění obrany České republiky uložila jeho plnění MO. První a druhá vláda Mirka Topolánka v letech 2006 až 2009 projednala celkem šest strategických dokumentů. Dva z nich vláda schválila a zbylé čtyři vzala na vědomí. Úřednická vláda Jana Fischera nepřijala žádný strategický dokument. Naopak následující vláda Petra Nečase byla aktivní a schválila celkem pět strategických dokumentů a tři vzala na vědomí. Po jednom dokumentu, které vlády braly na vědomí, měla vláda Jiřího Rusnoka a Bohuslava Sobotky.

3 HODNOCENÍ POZICE OBČANA V EKONOMICE A OBRANNÉ POLITICE STÁTU

Jak bylo zmíněno výše vztahy mezi státem, trhem a občany lze znázornit pomocí modelu Pestoffova trojúhelníku, kdy každý z těchto regulátorů hraje svoji nezastupitelnou roli při vytváření podmínek společenského života. Tyto vztahy můžeme analyzovat na základě kritérií, zda se jedná o: ziskový x neziskový sektor, veřejný x soukromý sektor a formální x neformální sektor a zda tyto změny dopovídají smíšené ekonomice a odporují centrálně plánované ekonomice, která tu fungovala právě v období vlády komunistického režimu.

3.1 Občan a ekonomika státu

Silné provázání ekonomiky s komunistickým režimem dokládají články v Ústavě Československé socialistické republiky z roku 1960, která odráží komunistickou ideologii: „*Socialismus v naší zemi zvítězil!*“ (Ústavní zákon č.100/1960 Sb., *Ústava Československé socialistické republiky*, 1960) i tehdejší ekonomické zřízení odpovídající plánům centrální vlády: „*Socialistická hospodářská soustava, v níž jsou výrobní prostředky zespolečňeny, a veškeré národní hospodářství je plánovitě řízeno, zabezpečuje za uvědomělé spolupráce všech občanů mohutný rozvoj výroby a neustálý vzestup životní úrovně pracujících. Veškerá hospodářská činnost státních i jiných socialistických hospodářských organizací se rozvíjí ve vzájemném souladu a je řízena podle zásad demokratického centralismu.*“ (Ústavní zákon č.100/1960 Sb., *Ústava Československé socialistické republiky*, 1960)

Trh i občané mají v procesu vládnutí svoje nezastupitelné postavení, bez kterého by vlády nemohly plnit své poslání a úkoly. Vztahy mezi jednotlivými aktéry vyjadřuje schéma Pestoffova trojúhelníku, kde jednotlivé vrcholy tohoto modelu představují firmy, stát a domácnosti. Mezi nimi musí fungovat vzájemné vztahy, kdy chování jednoho aktéra ovlivňuje chování a vývoj ostatních aktérů. Domácnosti jsou příjemci důchodu (mzda, plat), určují nabídku na trhu pracovní síly, určují poptávku na trhu se zbožím a na trhu s penězi a platí daně.

Stát se v období komunistického režimu soustředil na vlastnictví a kontrolu nejen trhu, ale také života občanů. Domácnosti a občanská společnost byli v období komunistického režimu zcela podrobeni jejich kontrole a museli dodržovat jejich pravidla. Netýkalo se to celé společnosti. Existoval tu proud disidentů, kteří se snažili bojovat proti systému ať formou tisku zakázaných novin či bytovým divadlem. Firmy byly pod kontrolou státu a převažoval systém založený na centrálně plánované ekonomice státu.

Jak již bylo zmíněno výše se změnou režimu došlo i ke změně ekonomického systému. Nakolik byla jeho transformace úspěšná, můžeme hodnotit různými způsoby. Jedním z nich je měření ekonomické svobody pomocí indexu. Tento index sestavuje od roku 1995 americká nadace s názvem The Heritage Foundation, která vznikla v roce 1973. Hodnota tohoto ukazatele ovlivňuje budoucí hospodářský vývoj státu a ukazuje, jak se daří podnikatelskému prostředí a občanům daného státu. Tento index je složen z několika faktorů, které nadace hodnotí: právní stát, vláda, regulace a otevřenost trhu. Každý z těchto faktorů obsahuje dalších 12 podkategorií (např. fungování veřejné správy, míra regulace, překážky v podnikání apod.). Nadace v současnosti v České republice vysoce hodnotí její fiskální zdraví, obchodní a monetární svobodu. Vývoj hodnot indexu České republiky od roku 2007 stoupá a pro rok 2018 je hodnota indexu 74,2 a Česká republika zaujímá 24. pozici ze 180 hodnocených zemí světa.

Dílními faktory v oblasti exekutivy, které nadace hodnotí a které následně vytváří celkovou hodnotu indexu ekonomické svobody jsou: bezúhonnost vlády, daňovou zátěž, vládní výdaje a fiskální zdraví. Při určování indexu bezúhonnosti vlády nadace analyzuje, zda a jaké formy politické korupce se v zemi vyskytují (nepotismus, zpronevěra apod.). U daňové zátěže se hodnotí hraniční sazby daní z příjmů fyzických a právnických osob a celková úroveň zdanění v podílu na HDP. U vládních výdajů je zkoumáno financování státních programů, a to jaký je jejich podíl na státním rozpočtu. Při analýze fiskálního zdraví státu se hodnotí, jak dobře stát spravuje svůj rozpočet a jak se vyvíjí jeho deficit. Realizace politik jednotlivých vlád se tedy odráží v celkové hodnotě indexu ekonomické svobody státu (viz. Tabulka 5). (Heritage, 2018)

Tabulka 5: Vývoj indexu ekonomické svobody

Č.	Předseda vlády	Období	Složení	Index ekonomické svobody
1	V. Klaus I.	2. 7. 1992 – 4. 7. 1996	ODS, KDU-ČSL, ODA	68,1
2	V. Klaus II.	4. 7. 1996 – 2. 1. 1998	ODS, KDU-ČSL, ODA	68,4
3	J. Tošovský	2. 1. 1998 – 17. 7. 1998	úřednická vláda	68,4
4	M. Zeman	22. 7. 1998 – 12. 7. 2002	ČSSD	66,5
5	V. Špidla	15. 7. 2002 – 4. 8. 2004	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	67
6	S. Gross	4. 8. 2004 – 25. 4. 2005	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	64,6
7	J. Paroubek	25. 4. 2005 – 16. 8. 2006	ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU	66,4
8	M. Topolánek I.	4. 9. 2006 – 9. 1. 2007	ODS, KDU-ČSL, SZ	67,4
9	M. Topolánek II.	9. 1. 2007 – 8. 5. 2009	ODS, KDU-ČSL, SZ	69,4
10	J. Fischer	9. 4. 2009 – 13. 7. 2010	úřednická vláda	69,8
11	P. Nečas	13. 7. 2010 – 10. 7. 2013	ODS, TOP 09, VV/LIDEM	70,9
12	J. Rusnok	10. 7. 2013 – 29. 1. 2014	úřednická vláda	72,2
13	B. Sobotka	29. 1. 2014 – 13. 12. 2017	ČSSD, ANO, KDU-ČSL	73,3
14	A. Babiš I.	13. 12. 2017 – 27. 6. 2018	ANO	74,2
15	A. Babiš II.	27. 6. 2018 – současnost	ANO, ČSSD	74,2

Zdroj: vlastní zpracování podle Heritage, 2018

Uvedené hodnoty indexu jsou vždy ke konci období dané vlády. Z tabulky je patrné, že pokud vládla pravicově orientovaná vláda hodnota indexu stoupala. Naopak v období vlády Stanislava Grosse (ČSSD, KDU-ČSL, US-DEU) hodnota indexu klesla na své minimum 64,6. Stoupající hodnoty indexu ekonomické svobody zajímají především investory při rozhodování, na jaké nové zahraniční trhy mohou vstoupit. Čím vyšší je hodnota indexu, tím snadněji se na takové trhy vstupuje, protože nejsou příliš zatíženi administrativou a regulacemi ze strany státu. Vyšší hodnoty také nahrávají začínajícím podnikatelům, kteří se mohou více soustředit na počáteční rozjezd svého podnikání než na zbytečné zatěžování se administrativou. Ovšem právě přílišné zatížení a regulace podnikatelů kazí hodnotu indexu České republiky a stát by měl v otázkách legislativy přistoupit ke zjednodušení. Česká republika v současné době svým indexem ekonomické svobody spadá do kategorie zemí označované jako převážně svobodné spolu s Velkou Británií či Německem. (Gola, 2018)

Při procesu transformace došlo v oblasti soukromého sektoru firem k zásadní změně – privatizaci podniků, které do té doby majoritně vlastnil a ovládal komunistický režim. Tento fakt znamenal změnu v chování tohoto sektoru, kdy už nešlo jen o to vyrábět podle plánu a dát práci všem občanům, ale především o maximalizaci zisku při vynaložení optimální výše nákladů. Na rozdíl od státu, který uplatňuje svoji moc zákony a normami, soukromý sektor se

realizuje v prostoru trhu, kde dochází ke směně jednotlivých statků a služeb. Po roce 1990 tedy v československé později české ekonomice dochází k privatizaci a struktura vlastnictví výrobních zdrojů se mění (viz. Tabulka 6)

Tabulka 6: Počet soukromých podnikatelů, obchodních společností a státních podniků v období 1990–2017

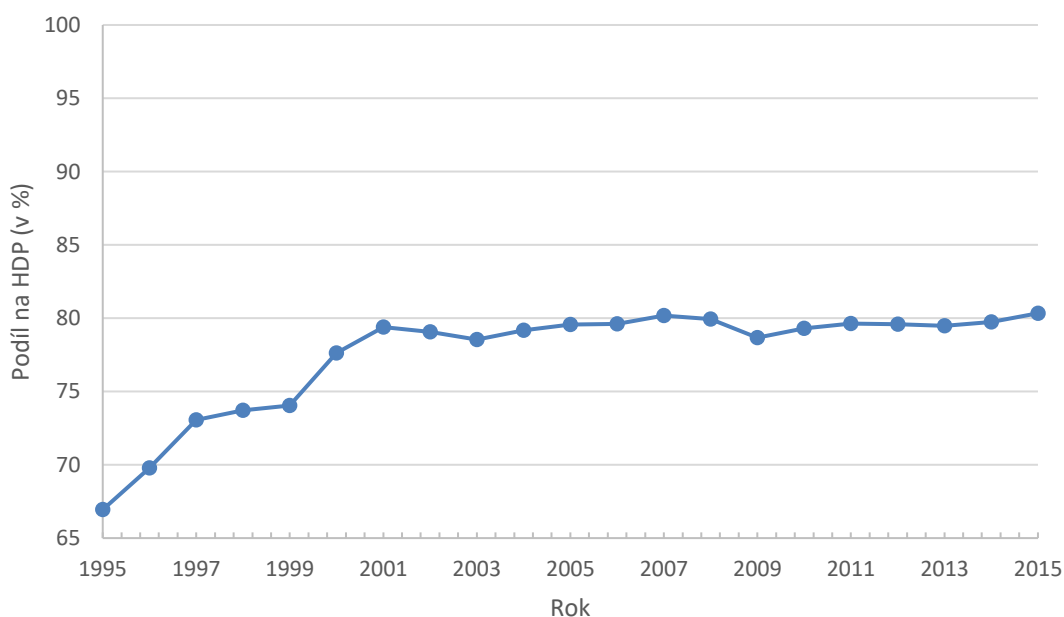
Rok	Soukromí podnikatelé	Obchodní společnosti	Státní podniky
1990	124 993	0	3 505
1991	898 564	23 112	3 737
1992	1 029 343	39 495	3 272
1993	1 114 621	60 376	2 920
1994	938 221	88 424	1 522
1995	1 093 151	112 514	1 003
1996	1 202 097	130 626	694
1997	1 323 364	145 859	550
1998	1 429 946	165 123	332
1999	1 528 151	188 058	255
2000	1 572 917	204 075	200
2001	1 624 445	214 637	177
2002	1 708 204	220 461	145
2003	1 771 945	232 204	126
2004	1 774 264	244 537	107
2005	1 781 146	256 657	102
2006	1 796 336	270 884	93
2007	1 817 408	290 218	85
2008	1 845 016	311 309	78
2009	1 839 233	329 100	76
2010	1 876 998	347 753	68
2011	1 912 154	365 293	61
2012	1 903 871	382 478	63
2013	1 784 155	399 571	67
2014	1 833 441	419 444	66
2015	1 868 632	440 757	61
2016	1 894 086	462 099	58
2017	1 938 739	482 658	56

Zdroj: vlastní zpracování podle ČSÚ

Z tabulky 6 je patrné, jak se během vymezeného období měnily počty soukromých a státních podniků. U státních podniků můžeme vidět, že jejich počet z počátečních 3505 podniků v roce 1990 klesl do roku 2017 na pouze 56 podniků. Naopak u soukromého sektoru je trend opačný. V roce 1990 bylo celkem 124 993 soukromých podnikatelů a na konci sledovaného období v roce 2017 jich už bylo 1 938 739. V oblasti obchodních společností je

situace podobná jako u soukromých podnikatelů, kdy v roce 1991 bylo 23 112 obchodních společností a v roce 2017 jich bylo registrováno 482 658. Z těchto počtů je patrné, že z podniků, které předtím vlastnil a kontroloval stát a stání režim, zbylo jen minimum, které v současnosti stát vlastní a kontroluje jejich činnost. Otázkou je, zda je tento počet státních podniků dostatečný a zda je stát schopen zajistit efektivní a dostatečnou občanskou obslužnost například v oblasti dopravy, energetiky či v oblasti výzkumu a vývoje.

Státní podniky byly v období komunistického režimu podniky národními podle Ústavy z roku 1960, která říká že: „*Stát zřizuje hospodářské organizace, zejména národní podniky, kterým svěřuje části národního majetku do správy jako samostatným právnickým osobám.*“ (Ústavní zákon č.100/1960 Sb., *Ústava Československé socialistické republiky*, 1960), kde měla naprostou kontrolu a moc ve svých rukou vedoucí KSČ. Tyto podniky změny svůj název a strukturu v roce 1988 v rámci politiky perestrojky a celkového uvolňování režimu. Došlo tak k přesunu ve vlastnictví výrobních zdrojů ze státních do soukromých rukou, což dokazuje růst podílu soukromých subjektů na tvorbě HDP od roku 1995 do roku 2015 (viz. Obrázek 3).

Obrázek 3: Podíl soukromých subjektů na tvorbě HDP v období 1995–2015

Zdroj: vlastní zpracování podle ČSÚ

Z obrázku 3 je patrné, že se podíl soukromého sektoru na tvorbě HDP drží stabilně na stejné úrovni, a to od roku 2001, kdy se pohybuje okolo 80 %. Znamená to tedy, že většinu HDP tvoří soukromý sektor, jehož činnost je zdaněna. Daně plynou státu, který je na těchto

daních závislý při financování státního rozpočtu. Činnost bezpečnostního systému je tedy zhruba z oněch 80 % hrazena soukromým sektorem a zbývajících 20 % připadá na činnost státu.

V oblasti ziskového a neziskového sektoru zaznamenávají neziskové organizace občanského sektoru v posledních letech zaznamenávají velký růst, a to nejen ve vyspělých západních zemích, ale právě také v zemích bývalého Sovětského bloku, kde mají lidé potřebu se dobrovolně sdružovat za určitým účelem a podílet se tak na něčem, co jim pomůže naplnit jejich smysl bytí a pomůže zlepšit kvalitu života ostatním občanům. Již na počátku procesu transformace začala politická reprezentace vytvářet prostředí pro rozvoj občanské společnosti přijetím zákona č. 83/1990 Sb., *o sdružování občanů*, na který navázal o rok později zákon č. 308/1991 Sb., *o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských skupin*.

Organizace působící v tomto sektoru se liší nejen svým zaměřením, zdroji financování (dárci, veřejné finance), ale také velikostí od komunit až po základnu několika tisíc i milionů členů. V případě postkomunistických zemí můžeme v oblasti občanského sektoru zaznamenat zvláštní příklady organizací, které mají formu družstev, zájmových sdružení právnických osob, rozpočtové a příspěvkové organizace. Příkladem rozpočtových organizací jsou nemocnice, státní školy, muzea, Akademie Věd ČR či Ústavní soud ČR. Tyto organizace stojí na hraně a mají charakter nejen občanského sektoru, ale také státního či komerčního. Díky této anomálii v občanském sektoru se mnohdy dostávají ostatní neziskové organizace do nevýhodného konkurenčního postavení a stát se k nim nechová stejně ochránářsky jako k rozpočtovým a příspěvkovým organizacím. (Potůček, 2005) Neziskové organizace jsou charakteristické tím, že se nesoustředí na maximalizaci zisku a veškerý zisk, který získají jsou povinny investovat zpět do dalšího rozvoje organizace. Mezi organizace neziskového sektoru podle jejich právní formy řadíme: nadace, nadační fondy, spolky, církve, evidované právnické osoby, ústavy, obecně prospěšné společnosti. Jejich počet se od roku 1990 neustále zvyšuje.

Aktéry veřejné politiky, kteří se podílí na její realizaci a vymezení problematiky, stanovují řešení, můžeme rozdělit podle toho, zda spadají do formální či neformální skupiny, kde najdeme jak jednotlivce, tak celé kolektivy. Mezi formalizované aktéry veřejné politiky řadíme politické vůdce, konzultanty, politické strany, stát, orgány veřejné správy, firmy, organizace občanského sektoru, poradenská centra, média. K neformalizovaným aktérům veřejné politiky patří názoroví vůdci, političtí aktivisté, zájmové skupiny, názorové a politické komunity. (Potůček, 2016c) Formální sektor je tedy tvořen skupinami s příslušnou právní formou a neformální sektor je tvořen občanskou společností. V neformálním sektoru došlo v rámci procesu transformace k nárůstu. Vzrostl počet stran a politický systém se rozvinul v

moderní pluralitní stranický systém odpovídající modelům západní demokracie. Vzrostl také počet firem, a to v důsledku změn ve strukturách vlastnictví, jak bylo zmíněno již výše. Základní jednotkou neformálního sektoru je rodina. Ta se podle odborníků na sociologii v současnosti potýká s krizí. Nová generace, označovaná jako mileniálové, má totiž jiné priority, než měla generace předchozí, která žila v komunistickém režimu. Tato generace využívá možností studovat a cestovat, které předchozí generace díky bipolárnímu rozdělení světa neměla. To ovšem vede k tomu, že zakládají rodinu až v pozdějším věku a populace tak demograficky stárne.

3.2 Postavení občana v bezpečnostní politice státu

Při zajišťování obrany státu občany v období komunismu, používal režim nástroje donucení. V období komunistického režimu fungovala na území našeho státu asociace, která sdružovala zájmové organizace (např. Lidové milice), se zaměřením na brannou politiku pod názvem Svazarm (1951-1990). Mezi její činnosti patřilo zajišťování: branné výchovy, civilní obrany, výcviky ve střelctví, letectví a parašutismu, výuka řidičů motorových vozidel, kynologie a spojovací příprava. Tyto organizace plnily řadu funkcí, sloužily jako doplněk bezpečnostního systému a byly pod vlivem stranického aparátu a jeho ideologie. (Pernica, 2017d)

V oblasti vnitřní bezpečnosti se, od doby rozvoje občanské společnosti, na jejím zajištění dobrovolně podílí například členové jednotek dobrovolných hasičů obcí a podniků. Tato oblast má nejširší členskou základnu, historickou tradici (od 2. poloviny 19. století) a zahrnuje různorodé činnosti. Členové dobrovolných hasičů jsou školeni a zasahují nejen při požárech, ale jsou využíváni při záchranných akcích a živelných pohromách. (Stejskal, 2015) Počet těchto dobrovolných hasičů se v období transformace výrazně změnil. Zatímco v roce 1989 byl počet členů sdružení dobrovolných hasičů obcí a podniků celkem 140 965, pak v roce 2017 to byla skoro polovina tedy 68 688 příslušníků. Zato počty příslušníků profesionálních hasičů tedy Hasičského záchranného sboru (HZSČR) ve stejném období se konstantně pohybují okolo 6 500. Tyto statistiky dokazují, že ačkoli počet dobrovolných hasičů ubývá, stále tvoří významnou složku, která se podílí na zajišťování vnitřní bezpečnosti státu.

Další specifickou oblastí participace občanů na zajišťování vnitřní bezpečnosti je Horská služba, která v Československu začala fungovat od 30. let minulého století. O zhruba deset let později Československý červený kříž založil zdravotní záchrannou službu a profesionální službu. Československý červený kříž v této době byl také v oblasti záchranné zdravotnické služby oporou pro československou armádu a podílel se organizováním kurzů první pomoci

na vzniku systematické branné výchovy. Po nástupu komunistického režimu zůstala organizace sice zachována, ale přišla o svůj občanský rozměr, když se stala součástí SVAZARMu. (Stejskal, 2015) V případě dobrovolnictví ve vnější bezpečnosti státu působí organizace Vojenská milice, která je pod přímou kontrolou státu. Základní funkcí této organizace je vojenské využití v případě potřeb státu, ovšem její členy lze využít i v případě nutnosti zajištění vnitřní bezpečnosti státu.

Občané v České republice po změně režimu cítí větší spojení s komunitou a obcí, kde žijí než se státem. Ačkoli by se chtěli zapojovat i na úrovni státu, nejsou často spokojeni s politickou reprezentací, které málo důvěřují. Stát ovšem v této oblasti profituje z dobrovolníků, kteří mu šetří náklady i čas, které by jinak musel vynakládat. Je tedy na něm, aby se v této oblasti i nadále zlepšoval. Inspirací mohou být například systémy dobrovolnictví, které fungují v zahraničí. Takovým systémem jsou například tzv. zvláštní dobrovolnické jednotky (Special Volunteer Units) v Izraeli, kde má dobrovolnictví hluboké kořeny a několik desítek let starou tradici. Tyto jednotky navazují na činnost státních složek a podílí se na prevenci a péči zejména o seniory a děti, ale také se věnují prevenci kriminality (např. krádežím na pláži – tzv. Beach boys). (Bohman, 2009)

Občan má právo i povinnost podílet se na bezpečnostní politice státu. Stát má povinnost zajistit bezpečí svých občanů jednak s ohledem na vnější nebezpečí a rizika (vnější bezpečnost) a s ohledem na rizika přicházející zevnitř státu (vnitřní bezpečnost). Moderní státy chrání své občany i za hranicemi. Stát ovlivňuje bezpečnost svých občanů především pomocí strategických dokumentů, jak bylo vysvětleno ve druhé kapitole. Ovšem strategické dokumenty nejsou jediným nástrojem bezpečnostní politiky, který ovlivňuje vztahy mezi státem a občanem. Tyto vztahy narušují také mezinárodní smlouvy a závazky státu a s nimi související uplatňování mezinárodního práva například při vydávání občanů státu k souzení v podle práva jiného státu. Narážíme zde na problémy v oblasti různých věkových limitů trestní odpovědnosti, odlišný systém ukládání trestů včetně možnosti trestu smrti apod. Stát se tedy zbavuje svého práva výkonu kontroly, který přenechá jinému státu. (Vaníček, 2004)

Při zajištění vnitřní bezpečnosti se stát může uchýlit k omezení základních lidských práv a svobod vymezených v Základní listině práv a svobod. Stát toto omezení vyjadřuje buď pozitivním výčtem práv a svobod, tedy těch, které v případě krizových stavů mohou být částečně nebo úplně omezena, anebo stanoví negativní výčet práv a svobod, které nemůže v žádném případě omezovat. Česká legislativa se ovšem neuchyluje ani k jednomu výčtu práv a svobod, která mohou být omezena. Listina se těmto omezením věnuje formou derogační klauzule, tedy uvádí důvody, kdy lze konkrétní právo či svobodu omezit. Tyto klauzule ale

nenajdeme u všech práv a svobod (např. petiční právo). Právníci v těchto případech hledají řešení pomocí tzv. nepravého konfliktu, tedy situace, kdy dochází ke střetu základních lidských práv se zajištěním vnitřního pořádku a ochrany veřejného zájmu. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., *o bezpečnosti ČR* definuje, že v případě vyhlášení krizového stavu je stát oprávněn omezit lidská práva a svobody a uložit občanům povinnosti. Ovšem v tomto zákonu už chybí výčet těchto práv a svobod i rozsah omezení. To stanovuje běžný zákon, kterým je zákon č. 240/2000 Sb., *Krizový zákon* a zákon č. 222/1999 Sb., *o zajišťování obrany ČR*. V krizovém zákonu můžeme najít výčet práv a svobod, které lze za krizových stavů omezit a v zákonu o zajištění obrany ČR jsou vyjmenována práva a svobody, která lze omezit v případě nutnosti zajištění obrany státu. Nastává zde rozpor, zda lze omezit základní lidská práva a svobody na základě tohoto běžného zákona, i když je to v přímém rozporu s výkladem Základní listiny práv a svobod, která takováto omezení nepřipouští. (Vaníček, 2004)

Při zajištění vnější bezpečnosti se může stát uchýlit k tomu, že povolá k plnění svých povinností občany. Mnozí z nich však v současnosti netuší, že se jich týká branná povinnost. Často si totiž pletou tento pojem s pojmem základní vojenská služba. Brannou povinnost definuje zákon č. 585/2004 Sb., *o branné povinnosti a jejím zajišťování* (branný zákon). Branná povinnost podle něj vzniká každému občanovi České republiky po dovršení 18 let, a to bez ohledu na pohlaví v souladu s ústavou v rámci zachování genderové rovnosti, dále tato povinnost vzniká také osobě starší 18 let, která získala občanství České republiky, a je platná až do 60 let věku občana. Zákon dále definuje brannou povinnost jako: „*povinnost státního občana České republiky plnit úkoly ozbrojených sil České republiky; zahrnuje povinnost občana podrobit se odvodnímu řízení, vykonávat vojenskou činnou službu a plnit další povinnosti stanovené zákonem*“ (Česká republika Zákon č. 585/2004 Sb., *Zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování*, 2004).

Branná povinnost občanů je složena z několika činností – odvodní řízení, služební povinnost a ostatní povinnosti dané zákonem o branné povinnosti. Pokud dojde k vyhlášení krizového stavu – stav ohrožení státu a válečný stav, musí se občané dostavit podle zákona k odvodnímu řízení (výjimku tvoří těhotné ženy a ženy pečující o malé děti). Jedná se o druh správního řízení, ve kterém je posuzováno, jak je daný občan způsobilý k výkonu vojenské služby, a to po zdravotní a duševní stránce. Občan může být uznán způsobilým k výkonu vojenské činné služby, neuznán z důvodu trvalé neschopnosti k vojenské činné službě či jeho odvod může být odložen z důvodu dočasné neschopnosti občana pro nemoc či vadu k výkonu

vojenské činné služby, a to na dobu až tří let. Dále je možné odložit výkon vojenské činné služby z důvodu soustavné přípravy na budoucí povolání. (Zelená, 2015)

V případě, že bude občan shledán způsobilým, bude ho čekat výkon vojenské činné služby tedy podrobí se služební povinnosti a bude plnit úkoly ozbrojených sil. Tato vojenská činná služba obsahuje základní službu v délce 12 měsíců. Do té doby jsou všichni občané, kteří splňují věkové podmínky o branné povinnosti, vojáky v záloze. Občan má ovšem právo vojenskou službu odmítnout, ale nezbujuje ho to branné povinnosti. V případě, že odmítne vykonávat vojenskou službu, bude v případě vyhlášení ohrožení státu či válečného stavu vykonávat pracovní povinnost beze zbraně například ve zdravotnictví či strojírenské výrobě. (Zelená, 2015)

Stát tedy z branné povinnosti občanů profituje, protože mu umožňuje brát prostředky z řad občanů. Další povinností, kterou stát občanům ukládá je povinnost účastnit se aktivit jako je například branná výchova. Zejména otázka branné povinnosti a branné výchovy ve školách jejich zrušení a současné debaty o jejím znovuzavedení vzbuzují ve společnosti spoustu vášně. Zatímco v období komunismu byl systém branné výchovy a branné povinnosti jednotný a součástí obranné politiky státu, v období transformace oba tyto prvky z obranné politiky postupně vymizely.

S nástupem komunismu situace kolem branné výchovy na čas utichla a začala se řešit až v roce 1951, kdy komunistická strana vydala nový zákon č. 92/1951 Sb., *Zákon o branné výchově*. Tento zákon reflektuje tehdejší politickou situaci v Československu a brannou výchovu definuje takto: „*Účelem branné výchovy je zajištění řádné přípravy nejširších vrstev pracujícího lidu k plnění úkolů obrany vlasti, prohloubení jednoty pracujícího lidu s lidově demokratickou armádou, výchova pracujícího lidu k věrnosti a spojeneckému svazku se Sovětským svazem a se státy lidové demokracie zvýšení jeho odhodlanosti a schopnosti k obraně vlasti a tím i úsilí o zajištění světového míru. Plnění těchto úkolů se zajišťuje politickou, tělesnou a vojenskou přípravou především na podkladě dobrovolné účasti nejširších vrstev pracujícího lidu*“ (Česká republika Zákon č. 92/1951 Sb., *Zákon o branné výchově*, 1951).

O tom, v jak velké míře se skutečně jednalo o dobrovolnou účast pracujícího lidu se dá polemizovat, protože neúčast při branné výchově byla v této době nemyslitelná. Komunistický režim pro účely branné výchovy založil Svaz pro spolupráci s armádou (SVAZRM) a branná výchova byla opět v rukou škol. Ty však pod tíhou nařízení a kontroly ze strany komunistického režimu získaly k této výchově odpor. Branná výchova dostala v této době podobu příprav dětí na případný jaderný útok ze strany západních zemí a stala se tak

přípravou civilní obrany. Ke změně celého systému branné výchovy došlo v roce 1973, kdy vláda vydala nový zákon č. 73/1973 Sb., *Zákon o branné výchově*. Tento zákon změnil praxi branné výchovy na školách, kdy byl do osnov zaveden předmět branné výchovy. Branná výchova byla tedy v období komunistického režimu nástrojem komunistické propagandy, ale měla také svůj význam pro výchovu obyvatel v oblasti obrany státu. Po pádu režimu zmizela branná výchova z osnov a vyučování ve školách.

Prvky branné výchovy se do škol vrátili až v roce 2013 na základě schválení Koncepce přípravy občanů k obraně státu. Tato koncepce vnímá problematiku přípravy občanů na obranu státu jako nástroj obranné politiky a vychází z principu, odpovědnosti vlády za přípravu občanů, která spadá do gesce MO. Branná výchova se ovšem na školách v současnosti nevyskytuje jako jeden předmět, ale je součástí osnov ostatních předmětů jako je dějepis, zeměpis a občanská výchova v rámci programu Přípravy občanů k obraně státu (POKOS). V minulém roce 2017 předchozí koaliční vláda Bohuslava Sobotky opět mluvila o zavedení branné výchovy jako samostatného předmětu do škol. Obsahem předmětu měla být: zdravotní péče, zásady poskytnutí první pomoci, zásady chování při vyhlášení stavu ohrožení. Tento předmět prosazoval především ministr obrany Martin Stropnický, který začal na ministerstvu připravovat zákon. Do současné doby ovšem nedošlo k jeho realizaci, a to především z důvodu současné politické nestability, kdy se nedaří sestavit stabilní vládu, která by získala důvěru Parlamentu.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zhodnotit průběh procesu transformace bezpečnostní politiky po roce 1990 z hlediska vývoje strategických dokumentů a zhodnocení transformace s využitím modelu Pestoffova trojúhelníku s důrazem na změnu postavení občana ve ekonomice a bezpečnostní politice státu. Podle modelu Pestoffova trojúhelníku došlo ke strukturálním změnám mezi státem, trhem a občanem. Změny v ekonomice státu byly měřeny indexem ekonomické svobody, změnou struktury vlastnictví a finančním ukazatelem podílu soukromých subjektů na HDP. Index ekonomické svobody mezi roky 1995 až 2018 stoupá, což dokazuje, že se ekonomický systém zbavil dominantního vlivu státu a komunistické strany a transformoval se na model smíšené ekonomiky odpovídající demokratickým státům. Změnu ekonomického systému dále dokládá změna struktury vlastnictví, kde došlo k nárůstům soukromých podnikatelů a obchodních společností, a naopak se razantně snížil počet státních podniků z počátečních 3 505 na současných 56 podniků. Role státu v ekonomice se tedy zmenšila. Podle finančního ukazatele HDP je podíl státu na HDP v současnosti 20 % zatímco soukromý sektor tvoří 80 % HDP. Financování bezpečnostního systému tedy plyne převážně z daní těchto soukromých subjektů.

Na základě provedené analýzy strategických dokumentů bylo zjištěno, že vláda se ve svých usneseních k tématům vnitřní bezpečnosti v oblasti ochrany obyvatelstva staví k této problematice odpovědně a většinu dokumentů schválila. Pouze dokument vyhodnocení koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 a Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 vzala na vědomí a odpovědnost za realizaci tohoto dokumentu přenechala na MV. U dokumentů, které se týkaly oblasti výstavby ozbrojených sil můžeme rozlišit dvě období před vstupem do NATO, kdy se dokumenty vypořádávali s rozdělením ČSFR a ozbrojených sil a po vstupu do NATO, kdy se pozornost zaměřila na výstavbu plně profesionální armády. V této oblasti byla nejaktivnější vláda Petra Nečase (2010–2013), která schválila celkem pět strategických dokumentů a tři vzala na vědomí. Při analýze programových prohlášení jednotlivých vlád bylo zjištěno, že zatímco pravicově orientované vlády s výjimkou vlády Petra Nečase se tématům vnitřní a vnější bezpečnosti příliš nevěnovaly, levicově orientované vlády věnovaly této problematice ve svých programových prohlášení více prostoru.

POUŽITÁ LITERATURA

I. TIŠTĚNÉ ZDROJE

1. DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. a J.DANEŠ, (2010). *Úvod do politologie*. Praha: Grada. 263 s. ISBN 978-80-247-2940-4.
2. HUNTINGTON, S. P., (1985). *The Soldier and the state: the theory and politics of civil-military relations*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press. 534 s. ISBN 0-674-81736-2.
3. KELLER, J., (1996). *Sociologie organizace a byrokracie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 191 s. ISBN 978-80-864249-74-8.
4. LINZ, J. J. a A. STEPAN, (1996). *Problems of democratic transition and consolidation southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 504 s. ISBN 08-018-5158-0.
5. PAVLÍČEK, V., (2004). Bezpečnost a suverenita České republiky v globalizovaném světě. In: Balabán M. a B. Pernica (eds.). *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Praha 18.-19.2003*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. s. 18-25. ISBN 80-85889-57-9.
6. POTŮČEK, M., (2005). *Veřejná politika*. Praha: Sociologické nakladatelství. 399 s. ISBN 80-86429-50-4.
7. POTŮČEK, M., (2016a). Hodnoty ve veřejné politice. In: Potůček a kol. (eds.). *Veřejná politika*. s. 17-32. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-591-6.
8. POTŮČEK, M., (2016b). Vládnutí. In: Potůček a kol. (eds.). *Veřejná politika*. s. 33-54. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-591-6.
9. POTŮČEK, M., (2016c). Aktéři a instituce. In: Potůček a kol. (eds.). *Veřejná politika*. s. 55-66. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-591-6.
10. POTŮČEK, M., (2016d). Nástroje veřejné politiky. In: Potůček a kol. (eds.). *Veřejná politika*. s. 67-86. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-591-6.
11. RIEGL, M., (2013). Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada Publishing. 238 s. ISBN 978-80-247-4111-6.
12. STEJSKAL, L., (2015). Občané v bezpečnostním systému: dobrovolnictví a občanská participace v prostoru mezi státem a trhem. In: Balabán M. a B. Pernica (eds.).

- Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. s. 257-282. ISBN 978-80-246-3150-9.
13. TOMEK, V. a O. SLAČÁLEK, (2006). *Anarchismus: svoboda proti moci*. Praha: Vyšehrad. 669 s. ISBN 80-7021-781-2.
  14. TŮMA, M., JANOŠEC J. a J. PROCHÁZKA, (2009). *Obranná politika Československé a České republiky (1989–2009)*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – prezentační a informační centrum MO. 231 s. ISBN 978-80-72-78-522-3.
  15. TŮMA, M., JANOŠEC J. a J. PROCHÁZKA, (2006). *Překonávání důsledků studené války v některých oblastech obranné politiky Československé a České republiky*. Brno: Univerzita obrany. 120 s. ISBN 978-80-7231-256-6.
  16. URBAN, L., (2000). Procesy evropské integrace. In: *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. Praha: Gutenberg. s. 16-21. ISBN 80-86349-02-0.
  17. VANÍČEK, J., (2004). Omezování práv a svobod a ukládání povinností za krizových stavů. In: *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Praha 18.-19.2003*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. s. 136-154. ISBN 80-85889-57-9.
  18. VAVERA, F., (2015). Zákonodárná a výkonná moc: legitimita a legislativa bezpečnostního systému. In: Balabán M. a B. Pernica (eds.). *Bezpečnostní systém ČR: problémy a výzvy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. s.136-154. ISBN 978-80-246-3150-9.
  19. VESELÝ, A. a M. NEKOLA, (2007). Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 407 s. ISBN 978-80-86429-75-5.
  20. ZOUBEK, V., (2004). Několik poznámek ke kreaci bezpečnostní politiky ČR. In: *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Praha 18.-19.2003*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. s. 87-104. ISBN 80-85889-57-9.

II. INTERNETOVÉ ZDROJE

21. BOHMAN, M., 2009. *Dobrovolníci a vnitřní bezpečnost v 21. století. Bezpečnostní sbory* [online]. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/5-2009/Dobrovolnici_a_bezpecnost.htm.
22. ČESKÁ REPUBLIKA, Ústavní zákon č. 110 ze dne 22. dubna 1998 o bezpečnosti České republiky, 1998. In: *Sbírka zákonů*. 39/1998, číslo 110. Dostupné také z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/1998-110>.
23. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 198/2002 Sb.: zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), 2002. In: *Sbírka zákonů*. 82/2002, číslo 198. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>.
24. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 2/1969 Sb.: Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, 1969. In: *Sbírka zákonů*. 1/1969, číslo 2. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-2>.
25. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 585/2004 Sb.: Zákon o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), 2004. In: *Sbírka zákonů*. 201/2004, číslo 585. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-585#cast1>.
26. ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 92/1951 Sb.: Zákon o branné výchově, 1951. In: *Sbírka zákonů*. 47/1951, číslo 92. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1951-92>.
27. ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 100/1960 Sb.: Ústava Československé socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů*. 40/1960 číslo 100. Dostupný také z: <http://www.upn.gov.sk/data/pdf/ustava100-60.pdf>.
28. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, (2018). *Česká republika v číslech od roku 1989–2017* [online]. Praha. [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-2017-dsf60agmth>.
29. GOLA, P., (2018). *Je ekonomická svoboda v Česku vyšší než v Německu?* *Finance.cz* [online]. [cit.2018-06-24]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/504507-index-ekonomicke-svobody/>.
30. HAVELKA, M. a J. PROCHÁZKA, (2016). *Dokumenty strategického řízení obrany. Vojenské rozhledy* [on-line]. Brno: Univerzita obrany, s. 3-19. [cit. 2018-06-08]. DOI: 10.3849/2336-2995.25.2016.02.003-019. Dostupné také z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/en/kategorie/dokumenty-strategickeho-rizeni-obrany>.

31. HERITAGE, (2018). *Index of economy freedom* [online]. [cit. 2018-06-24]. Dostupné z: <https://www.heritage.org/index/ranking>.
32. KARAFFA, V., (2016). *Je řízení bezpečnostního systému ČR dostatečně komplexní? Vojenské rozhledy* [on-line]. Brno: Univerzita obrany, s. 156-162. [cit. 2018-06-08]. ISSN 2336-2995. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/strategicke-řízení/je-řízení-bezpečnostního-systému-cr-dostatečně-komplexní?>
33. KLAUS, V., (2000). *Poznámky k „analýzám“ transformace. Klaus* [online]. [cit. 2018-06-08]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/558>.
34. Kolektiv autorů pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ČR, (2015). *Bezpečnostní strategie České republiky 2015* [online]. Praha. [cit. 2018-06-08]. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpečnostni-strategie-2015.pdf>.
35. KRULÍK, V. a A. RAŠEK, (2015). *Bezpečnostní systém: optimalizace, nebo nová koncepce? Vojenské rozhledy* [online]. Brno: Univerzita obrany, s. 23-34. ISSN 2336-2995. [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpečnostni-a-obranna-politika/bezpečnostni-system-optimalizace-nebo-nova-koncepce?highlight=WyJiYWx2XHUwMGVkbIsInBlcm5pY2EiXQ==>.
36. LUDVÍK, J. a L. MORAVEC, (2011). *Co je to strategie? Konceptualizace pojmu a model pro využití bezpečnostní strategií České republiky. Obrana a Strategie* [online]. Brno: Univerzita obrany, s. 22-31. ISSN 12146463. [cit.2018-06-01]. Dostupné z: <http://www.obranaastrategie.cz/cs/aktualni-cislo-1-2011/clanky/co-je-to-strategie-konceptualizace-pojmu-a-model-pro-vyuziti-v-bezpečnostni-strategii-cr.html#.WqAXhTAiHIU>.
37. MINISTERSTVO FINANČÍ, (2012). *Metodika přípravy veřejných strategií* [online]. [cit.2018-06-01]. 113 s. Dostupné z: <http://www.verejne-strategie.cz/metodika.html>.
38. NKÚ, (2016). *Kontrolní závěr z kontrolní akce 16/05. Peněžní prostředky určené na pořízení vybrané techniky Armády České republiky* [online]. Praha. [cit. 2018-06-05]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K16005.pdf>.
39. NKÚ, (2016). *Rozvoj armády brzdily nedostatečná koncepce Ministerstva obrany, průtahy při nákupu i málo peněz na obranu* [online]. Praha. [cit.2018-06-05]. Dostupné z: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/rozvoj-armady-brzdily-nedostatečna-koncepce-ministerstva-obrany--prutahy-pri-nakupech-i-malo-penez-na-obranu-id8045/>

40. PERNICA, B. a P. BALVÍN, (2010). *Realizace české obranné/vojenské politiky: malá stabilita vládnutí a nevhodný manažerský koncept*. *Vojenské rozhledy* [online]. Brno: Univerzita obrany, s. 101-113. [cit.2018-06-01]. ISSN 1210-3292. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/strategicke-rizeni/realizace-ceske-obranne-vojenske-politiky-mala-stabilita-vladnuti-a-nevhodny-manazersky-koncept?>
41. PERNICA, B., (2017a). *Bezpečnost jako statek a produkce bezpečnosti* [přednáška Zdroje a procesy pro bezpečnost regionu]. Pardubice: FES UPCE.
42. PERNICA, B., (2017b). *Bezpečnostně-vojensko-průmyslový komplex: demilitarizace a demobilizace státu a ekonomiky* [přednáška Zdroje a procesy pro bezpečnost regionu]. Pardubice: FES UPCE.
43. PERNICA, B., (2017c). *Konceptualizace, Institucionalizace a zdrojové zajištění funkce bezpečnosti* [přednáška Zdroje a procesy pro bezpečnost regionu]. Pardubice: FES UPCE.
44. PERNICA, B., (2017d). *Zdrojové zajištění bezpečnosti: Faktor práce (dobrovolnictví a personální záloha)* [přednáška Zdroje a procesy pro bezpečnost regionu]. Pardubice: FES UPCE.
45. PERNICA, B., (2017e). *Zdrojové zajištění bezpečnosti: Faktor práce (nucená práce/povinná služba)* [přednáška Zdroje a procesy pro bezpečnost regionu]. Pardubice: FES UPCE.
46. PITHART, P., (2006). První dny. In: *Zkušenosti české transformace* [online]. Praha: Centrum pro demokracii a lidská práva společnosti Člověk v tísni, s.3. [cit. 2018-13-06]. Dostupné z: <https://www.clovekv tisni.cz/media/publications/360/file/1422350512-ceska-zkusenost-transformace.pdf>.
47. SINGER, M., (2007). *Hodnocení úspěšnosti transformace* [přednáška]. Česká národní banka. [online]. [cit. 2018-14-06]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20070313_plzen_univerzita.pdf.
48. SOUČEK, V., STAŇKOVÁ, E. a M. LINHART, (2005). *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek. Krizové řízení. Ministerstvo vnitra* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné z: <file:///C:/Users/JOSEFD~1/AppData/Local/Temp/bezpecnost-1.pdf>.
49. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, (2018). *Programová prohlášení vlád České republiky* [online]. Praha. [cit.2018-06-24]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad-prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/>.

50. ZELENÁ, H., 2015. *Branná povinnost se nemění: Mýty o přísaze a odvodech. Armádní noviny.* [online]. ISSN 1805-4617. [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: <http://www.armadninoviny.cz/branna-povinnost-se-nemeni-myty-o-prisaze-a-odvodech.html>